

„მოგზაური“ წელი-
წადში ღირს 5 მან.
ნახევარ წლით 3 მ.
ცალკე ნომერი 10 კ.
ადრესი: თფილისი,
ნიკოლოზ. ქ. № 44.

მოგზაური

ქოველიკვირული ჟურნალი

რედაქცია ღირს ყო-
ველ დღე: ღილის
10 საათ. შუადღის
1 საათამდე, და სა-
ღამოს: 6 სათ. 7 სა-
ათამდე.

№ 13.

კვირა, 10 აპრილი 1905 წლისა.

№ 13.

შინაარსი: წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა, ფ. მახარა-
ძისა.—გლეხების მოძრაობა, გლეხისა.—სხვა-და-სხვა ამბები.—კორესპონ-
დენციები.—შინაური მიმოხილვა, ფარისა.—რუსეთის ქრთნიკა.—უცხო-
ეთის ქრთნიკა.—ორი სურათი, ლექსი პროზათ, №—ჟურნალ-გაზეთები-
დან.—საუბარი, ეშმაკისა.—სამშობლო განსაცდელშია, გ. ქ—ისა.—
გაკვრით, სიო ჭ—შვილისა.—მცირე შენიშვნა თავად-აზნაურთა კრე-
ბის შესახებ, ვინ ვარ—ისა.—საგურამოს და ჭოპორტის საზოგადოე-
ბა, ვ. ნ—ისა. წერილი რედაქციის მიმართ.—განცხადებანი.

წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა.

მთელი რუსეთის ჟურნალ-გაზეთობა დღეს გამუდმებით
ლაპარაკობს და მსჯელობს ხალხის წარმომადგენლების კრე-
ბაზე, რომელიც ახლო მომავალში უნდა მოხდეს. იმავე დროს
მთელი რუსეთის ხალხი, განურჩევლათ წოდებისა თუ ქცისა,
მოუთმენელათ მოვლის იმ სანატრელ დღეს, როცა რუსეთის
ხალხის მიერ თავისუფლათ ამორჩეული წარმომადგენლები
შეიკრიბებიან და დაფუძნებენ რუსეთში ისეთ წესწყობილე-
ბას, რომელიც გაათავისუფლებს ხალხს ბიუროკრატის და
პოლიციის ბატონობისა და მტარვალობისაგან, და მიანიჭებს
მას სრულ უფლებას თვითონ განაგოს და მოაწყოს თავის
საქმეები. იმ ურიცხვ ადრესების, პეტიციების, რეზოლიუციე-
ბის და მოთხოვნების აზრი, რომლებსაც დღეს ყოველგან
ადგენენ და გაზეთებში აცხადებენ, ის არის, რომ მოისპოს
ბიუროკრატის თვითმპყრობელობა და დაფუძნდეს წარმომა-
დგენლობითი მართვა-გამგეობა ისე, როგორც ეს დღეს
ყველა განათლებულ ქვეყნებშია. რასაკვირველია, ეს წარმო-
მადგენლობითი მართვა-გამგეობა საზოგადოების ყველა ჯგუ-
ფებს, ყველა პარტიებს ერთნაირათ როდის ესმით, ანუ უკეთ
რომ ვთქვათ: თითოეულ საზოგადოებრივ ჯგუფს ანუ კლასს
თავის საკუთარ ინტერესების კვალობაზე სურს წარმომადგენ-
ლობითი მართვა-გამგეობის დაფუძნება; შესაძლებელია ისიც
მოხდეს, რომ ხალხის წარმომადგენლობა ამ ახლო მომა-
ვალში მხოლოდ სიტყვით განხორციელდეს, ნამდვილათ კი
ხალხის უმრავლესობის, ე. ი. მშრომელი, მუშა ხალხის,
ქალაქის პროლეტარიატის და სოფლის გაჭირვებულ გლეხ-
ვაცობის, დღევანდელი საჭიროებანი და მოთხოვნებიანი
წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობის შემოღების შემდე-
გაც ისევ დაუკმაყოფილებელი დარჩეს. ყოველივე ეს დამო-
კიდებულია იმაზე, თუ ვისგან და როგორ იქნებიან არჩეული
ხალხის წარმომადგენლები პირველი, დამფუძნებელი, კრები-
სათვის, და როგორ მოაწყობენ თვით წარმომადგენლობით
მართვა-გამგეობას? შემდგარი იქნება ეს ახალი მართვა-გამგეობა
ორი, ქვედა და ზედა, თუ მხოლოდ ერთი პალატისაგან?
ყოველივე ეს წინდაწინვე უნდა იქნას აწონილ-დაწონილი,
გამორკვეული. მართალია, წარსულ ცხოვრებაში რუსეთის
ხალხს არ აქვს ამის გამოცდილება, თავის წარსულიდან ჩვენ

არ შეგვიძლია ყოველივე ამის ცოდნა, მაგრამ სამაგიეროთ,
ჩვენ შეგვიძლია ვიხელმძღვანელოთ სხვა განათლებული ქვე-
ყნების გამოცდილებით და მაგალითით და ამ თავითვე არ
გავამეოროთ ის შეცდომები, რომლების გასწორება შემდეგში
უჭველათ ხელახალ მსხვერპლს მოითხოვს. მაგრამ ეს კი დიდ
მუშაობას და მეცადინეობას ითხოვს ჩვენგან. დღევანდელი
წამი მარტო იმით კი არ არის შესანიშნავი, რომ ძველი
ბიუროკრატული წესწყობილება ირღვევა, არამედ კიდევ
უფრო იმით, რომ დღეს ახალი წესწყობილების შენობა
უნდა აიგოს. და აი სწორეთ აქ მართებს საზოგადოებას და
განსაკუთრებით მშრომელ ხალხს ბრძოლის უნართან ერთათ
დიდი გამჭირაობას და შორს მჭვრეტელობის გამოჩენა.

ყოველივე იმისგან, რაც დღეს ჩვენ გარშემო ხდება, სიტ-
ყვით თუ საქმით, ორი დასკვნის გამოყვანა შეიძლება: 1)
უნდა აუცილებლათ დაწესდეს ხალხის მიერ ამორჩეული მთავ-
რობა, ე. ი. წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა; და 2)
იმის იმედი ტყუილა ნურავის ექნება, რომ ეს განახორციე-
ლოს ბიუროკრატამ; მხოლოდ თვით საზოგადოებას, თავისი
საკუთარი ძალით, შეუძლია ამის განხორციელება. სანამ
განვიხილავდეთ იმას, თუ როგორ უნდა მოვემზადოთ მომა-
ვალი ახალი მართვა-გამგეობის განსახორციელებლათ, რაც
შეიძლება ფართო დემოკრატული საფუძველზე, რამდენიმე
სიტყვით განვმარტოთ აქ, თუ რაში გამოიხატება, რას წარ-
მოადგენს საზოგადოთ ის ახალი საზოგადოებრივი წესწყობი-
ლება, ე. ი. წარმომადგენლობითი მართვა-გამგეობა, რომ-
ლის განხორციელებისაგან ჩვენ მივისწრაფვით. ამას ჩვენ
აშკარათ დავგანახებთ დღევანდელი ბიუროკრატული წეს-
წყობილების მოკლეთ დახასიათება.

დღეს რუსეთში ბიუროკრატის სრული ბატონობაა.
რუსეთის ხალხს მართავს ერთი მუჟა მსხვილი, ბობოლა მო-
ხელეებისა. ამ მოხელეებს ხალხთან არავითარი კავშირი, გარ-
და ბრძანებლობისა, არა აქვთ. ისინი განუკითხავათ ბრძანე-
ბლობენ. ბიუროკრატის კარები მჭიდროთ ჩაკეტილი აქვს;
იგი არავის ანგარიშს არ აძლევს თავის მოქმედებაში და არა-
ვის წინაშე პასუხის მგებელი არ არის. მას რაც სურს, იმას
ჩაიდენს, როგორც ესამოვნება, ისეთ კანონებს გამოცემს;
მაგრამ ამ კანონებს მისთვის არავითარი მნიშველობა არა
აქვს; მას შეუძლია ეს კანონები ყოველი ფეხის ნაბიჯზე
დაარღვიოს. მისთვის არავითარი სავალდებულო კანონი არ
არსებობს, გარდა მისი თვითნებობისა. კანონებს იგი მხოლოდ
ხალხისთვის ცემს. მაგრამ რა არის კანონი? კანონი საზოგა-
დოებრივი ცხოვრების მოთხოვნილებათა გამოცხატველი და
ამ მოთხოვნილებათა დამაკმაყოფილებელი საშუალებაა. ხალ-
ხის მოთხოვნილება, საზოგადოებრივი ცხოვრების საჭიროე-
ბანი ვინ იცის, თუ არ თვით ხალხმა, თვით საზოგადოებამ?
ამიტომ კანონების გამოცემა პირდაპირ ხალხს უნდა ეკითხე-

ბოდეს, პირდაპირ ხალხზე უნდა იყოს დამოკიდებული. მაგრამ ბიუროკრატია ამას ყურადღებას არ აქცევს. მისთვის ხალხი საშვალეა და არა მიზანი. კანონები მისთვის საჭიროა თავის ასეთ პოზიციის გასამაგრებლათ, რაც იმავე დროს ხალხის დაზარალებას და შევიწროებას მოასწავებს. მაგრამ ბიუროკრატია არა მარტო კანონების გამოცემა ჩაიდო ხელში, იგი იმავე დროს დაეპატრონა სასამართლოს და მის ორგანოებს. სასამართლო, ეს სიმართლის და ქვეშმარტების დამცველი ორგანო. ბიუროკრატია თავის მონა-მორჩილათ გაიხიდა. სასამართლო ბიუროკრატის ხელში სიმართლეს და დაქვეშმარტებას კი აღარ ემსახურება, არამედ იმავე ბიუროკრატის სურვილებს ემორჩილება. მაგრამ ეს კიდევ არაფერი: ბიუროკრატია დღეს არა თუ იგონებს და ცემს კანონებს, არამედ თითონვე კისრულობს ცხოვრებაში ამ კანონების გაყენას, თითონ მისივე ხელში აღმსრულებელი უფლება. ამნაირათ ეს ორი ერთი მეორესაგან დამოუკიდებელი სახელმწიფო ფუნქცია, ე. ი. კანონმდებლობითი და აღმასრულებელი უფლება, თვითმპყრობელმა ბიუროკრატია მიისაკუთრა. ყოველგან, გარდა, რასაკვირველია, რუსეთისა, სპარსეთისა და ოსმალეთისა, ეს ორი სხვა და სხვა ფუნქცია ერთი მეორისაგან განცალკევებულია, ე. ი. კანონმდებლობითი კრება. ანუ პარლამენტი ცალკეა და აღმასრულებელი ორგანო, სამინისტრო, ცალკე. ბიუროკრატის ასეთ თვითმპყრობელობას მოყვა ის, რომ რუსეთში გამეფდა სრული თვითმპყრობა არა მარტო მაღალ, დიდ ხარისხიან და წარჩინებულ მოხელეების, მინისტრების, არამედ სულ უბრალო მოხელისაც, უკანასკნელი პოლიციელის და გოროდოვის. პოლიციის და აღმინისტრაციის ნება აქვს ვინც უნდა გაჩხრიკოს, ვინც უნდა დაიჭიროს, ცხენში ჩასვას, გადასახლოს, ამისათვის მას არ ჭირია სასამართლოს მიმართოს და ან კანონს დაემორჩილოს. ამნაირათ მთელი სახელმწიფოს საქმეებს განაგებს დღეს პოლიციის დებარტამენტი. ყველაფერი დღეს ამ ორგანოზე კიდია, უმისოთ ფეხის გადადგმაც შეუძლებელია. ასეთმა სისტემამ შექმნა ის, რომ დღეს მთელი რუსეთის ხალხი თვალ უწვდენელ უფსკრულის წინ დგას. ერთი ნაბიჯი კიდევ, ამ სისტემის თანახმათ გადადგმული, და მთელი საზოგადოების დაღუპვა აუცილებელი იქნებოდა. რუსეთის საზოგადოება თითქმის თვალ-ახვეული მიისწრაფოდა ამ უფსკრულისაკენ. მაგრამ ერთბაშათ მან თვალის გაახილა და წინ შესახარი და საშინელი სურათი წარმოუდგა. მან დაინახა თავის დაზარალებული, დამონაგებული მდგომარეობა; რომ მას ჯეკნიდენ, ცარციდენ, ანადგურებდენ, გონებას უხშობდენ და თვალებს უხვევდენ. დაინახა და შედრკა! მაგრამ მან ჩქარა მოიკრიფა ღონე, გადახედა თავის განვილი ცხოვრებას, დაუკვირდა თავის დღევანდელ მდგომარეობას და გადაწყვიტა, რომ შეიძლება ხსნა, დაღუპვისაგან გადარჩენა. მაგრამ ეს აღარ შეუძლია დღევანდელი მართვა-გამგეობის მოთავეს—ბიუროკრატის. ეს ძალუძს მხოლოდ თვით ხალხს, მის მიერ არჩეულ მთავრობას. ხალხმა უნდა დაიბრუნოს ის უფლებები, რომლებიც მას ბიუროკრატია წაართვა. ეს არ არის ადვილი საქმე. ბიუროკრატის დღეს დიდი ძალა აქვს ხელში ხალხს წინააღმდეგობა გაუწიოს, და იგი არაფერს დაზოგავს, რომ ხალხი დაამარცხოს და ისევ ძველებურათ განუკითხველ მდგომარეობაში ამყოფოს. ვინ ბაიმარჯვებს ამ სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში,—ამას ახლო მომავალში გავიგებთ; მხოლოდ ის კი უნდა ვიცოდეთ, რომ ბიუროკრატის მხრით დათმობას ნურავინ ნუ მოეცის. ერთათ ერთ დათმობათ შეიძლება ის ჩავთვალოთ, რომ მთავრობა თანახმაა ხალხის წარმომადგენლები მოიწვიოს ზოგიერთ საკანონმდებლო კითხვების შესამუშავებლათ. მაგრამ როგორ

უნდა მოიწვიონ ხალხის წარმომადგენლები, ანუ უნდა აირჩიოს ესენი? რა უფლებები ექნებათ იმათ საკანონმდებლო კითხვების გადაწყვეტაში, — ამის შესახებ არავინ არაფერი არ იცის. შეიძლება, აქ ისეთ წარმომადგენლებზეა ლაპარაკი, რომლებს მსგავსნიც არა ერთხელი მოუწვევია სათათბიროთ ბიუროკრატის. მაგრამ განა ასეთი წარმომადგენლები დააკმაყოფილებენ დღეს ხალხის მოთხოვნილებას? განა ასეთ წარმომადგენელთა კრებიდან უნდა მოველოდეთ ჩვენ დღევანდელ წეს-წყობილების შეცვლას, ბიუროკრატის ბატონობის მოსპობას და ხალხის თვითმპყრობელობის დაფუძნებას? არა და ათასჯერ არა. არის მხოლოდ ერთათ ერთი საშუალება, რომელიც მიანიჭებს ხალხს ყველა იმ უფლებებს, რომლებიც მას წართმეული აქვს. ეს საშუალება ანუ ეს იარაღი არის **დამფუძნებელი კრება**. ეს კრება უნდა შედგეს ხალხის წარმომადგენელებისაგან, რომლებსაც ხალხი აირჩევს სრულებით თავისუფლათ საყოველთაო, პირდაპირი, საიდუმლო და თანასწორი ხმის უფლებით. ასეთი საარჩევანო უფლება დღეს აღსარებულია საუკეთესოთ; მართალია, დღეს რუსეთში, სადაც ხალხი გაუნათლებელია, და სადაც ამიტომ ხალხს თავის მტერ-მოყვრის გარჩევა გაუძნელდება, და შეიძლება ადვილათ მოხდეს, რომ ხალხმა თავის ინტერესების დამცველებათ თავისივე მტრები აირჩიოს, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ჩვენ ვერ უარვყოთ ამ საუკეთესო საარჩევანო უფლებას. ამ საარჩევანო უფლებასთან ერთათ ჩვენ ვთხოვლობთ არჩევნების წინ თავისუფალ პრეპარაციას და აგიტაციას, ე. ი. ვთხოვლობთ პიროვნების შეუხებლობას, სიტყვის, ბექტვის, კრებების, კავშირების და გაფიცვის თავისუფლებას. მხოლოდ ამ პირობებში უნდა მოხდეს ხალხის წარმომადგენელების არჩევა. ამიტომ საყოველთაო და პირდაპირმა არჩევნებმა ჩვენ არ უნდა შეგვაშინოს, რომ ხალხი ვერ შეძლებს თავის მტერ-მოყვრის გარჩევას. ყველაფერი კა, რაც ამ უფლებას შეზღუდავს, იმავე დროს შეზღუდავს ხალხის უფლებას. ეს შეზღუდვა შეიძლება სხვა-და-სხვა ნაირათ, სხვა-და-სხვა გზით მოხდეს; მაგ., როცა ხალხი პირდაპირ არ ირჩევს თავის წარმომადგენლებს საკანონმდებლო კრებაში, არამედ იგი არჩევს იმ პირებს, რომლებმაც შემდეგ უნდა აირჩიონ წარმომადგენელები. ამ სისტემით ხალხი რამდენიმეთ კარგავს თავის გავლენას მართვა-გამგეობაზე. ხალხის უფლების შეზღუდვა შეიძლება კიდევ იმ შემთხვევაში, როცა არჩევს და ამორჩევს უფლება ეძლევა მხოლოდ იმათ, ვისაც განსაზღვრული ნივთიერი ქონება აქვს, ან ვისაც რაიმე განათლება მიუღია. ამ შემთხვევაში ხალხის დიდ უმრავლესობას არჩევნებში მონაწილეობის მიღების უფლება აღარ ექნება, და ამიტომ საკანონმდებლო კრებაში თავისი წარმომადგენელები აღარ ეყოლება; და ამიტომაც იმა საჭიროებაზე იქ ხმას არავინ ამოიღებს. საკანონმდებლო კრება უნდა იყოს ერთი და იქ საბოლოოთ უნდა წყდებოდეს ყოველგვარი კითხვა; იგი უნდა იმუშავებდეს და ცემდეს კანონებს, იგი უნდა აირჩევდეს ამა თუ იმ გადასახადის შემოღების თუ გაუქმების საკითხს და მის წინაშე უნდა იყოს პასუხის მგებელი აღმასრულებელი ორგანო, ანუ სამინისტრო. ხალხის წარმომადგენელობის განსახორციელებლათ ამასთანავე კიდევ ორი უმთავრესი პირობაა საჭირო: ერთი ისა, რომ საკანონმდებლო კრება ანუ პარლამენტი მოკლე ვადიანი იყოს, ე. ი. მისი წევრები დიდი ხნით არ ირჩეოდენ, მაგ. ხუთი-ექვსი წლით, არამედ ორი ან სამი წლით. და მეორეც ისა, რომ ხალხის წარმომადგენელებს ხაზინისაგან ჯამაგირი უნდა ეძლეოდეთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში სახალხო ანუ საკანონმდებლო კრებაში მონაწილეობის მიღების საშუალება მხოლოდ მდიდრებს ექნებათ, და ღარიბები კი იძულებული

შეიქნებოდა იქ მუშაობას თავი დაანებონ. დასასრულ უნდა შევნიშნათ, რომ ეს მეტათ რთული საგანია და ასეთ წერილში მისი სავსებით გარჩევა ყოველად შეუძლებელია... იმედი გვაქვს, რომ ამ კითხვას ჩვენ კიდევ ჩქარა დავუბრუნდებით.

ფ. მახარაძე.

გლეხების მოძრაობა.

რა გვარი ზომები არ მიიღეს, რა ხერხს არ მიმართეს, რა საშუალება არ იღონეს აღელვებული გლეხ-კაცობის დასაწყნარებლათ, მარა წინააღმდეგ მოლოდინისა, ყოველივე ახალი დამამშვიდებელი საშუალება, თავისი შეუსაბამო ხასიათის გამო, ხალხის მღელვარებას აძლიერებს და ფრთებს ასხამს. მართლაც სად გაგონილა მათრახებითა და ხიშტებით ადგენილი მშვიდობიანობა! განა მოსახერხებელია გადატაკებულ გლეხს ყაზახ რუსმა მათრახის საშუალებით სახელმწიფო გადასახადი გადაახდევინოს? ეს ხომ სრული უაზრობაა! ხალხი ამბობს შიმშილით სული მხდება, ოჯახი შიმშველი მყავს, ათას გვარ გადასახადს ვეღარ ვუძლებ, ბატონი მზაგრავს, მღვდელი ტყავს მაძრობს და ასეთი ცხოვრების ატანა შეუძლებელიაო. ყველა ამ კანონიერ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ მთავრობას ერთი საშუალება აქვს, ეს არის ყაზახ-რუსები.

საკმარისია რომელიმე საზოგადოებამ მოილაპარაკოს თავის გასაჭირზე, და ეს ამბავი მთავრობის ყურამდე მივიდეს, რომ უკვდავების მალამო მზათ არის: სოფელში იგზავნება ასიოდ ყაზახ-რუსი. აი ეს უკვდავების მალამო არის მთავრობის უმთავრესი იარაღი აღელვებული ხალხის დასამშვიდებლათ და შედეგი ამ საშუალებისა ყველასათვის ცხადია: მოძრაობა ელვის სისწრაფით ედება მთელს მხარეს. ერთი სოფლიდან მეორეში გადადის, იქიდან მესამეში და ასე აღარ დარჩენილა კუნჭული სადაც დაჩაგრულ წოდებას ხმა არ ამოეღოს და საჯაროთ არ გამოეცხადებოდეს თავისი გულის ტკივილი.

იმერეთში, სამეგრელოში და ქართლ-კახეთში გლეხთა მოძრაობამ უფრო სასტიკი სახე მიიღო. ტყეების ჩეხა, თავადთა ოჯახის აკლება, სოფლის სასამართოების გადაწვა და სხვა ამ გვარი საქციელი არავისგან მოწონებული არ იქნება, მაგრამ არც თუ ისე მოულოდნელი მოვლენაა, როგორც ეს ბევრსა გონია.

დღეს მრავალია ისეთი ღრმა მოხუცი გლეხ-კაცთა შორის, რომელსაც თავის ზურგზე გამოუცდია ბატონ-ყმობის მწარე უღელი, რომელსაც უთუოთ არა ერთი და ორი უსამართლობა, არა ერთი და ორი უდანაშაულო აწიოკება ახსოვს; რომელსაც გულში ღრმად ჩასჭედია ყოველივე ის, რაც გამოუცდ-გაუგონია და რომელსაც ადვილათ წარმოუდგება ხოლმე თვალ-წინ გავლილი ცხოვრების უსამართლობა. არა თუ პირადი გიმოცდილებით უმადურნი, წარმოიდგინეთ ზებირ გადმოცემულ ამბებითაც გაყდნთილია გლეხის გონება და განა გასაკვირიან მან შური იძიოს?!

გავლილ უსამართლობას ზედ ერთის დღევანდელი უსწორ-მასწორობა, დღევანდელი დაბეჩავებული მდგომარეობა გლეხისა და განა გასაკვირია იშვიათ შემთხვევაში გლეხთა უმნიშვნელო უმცირესობამ ჩაიდინოს ის, რასაც კანონიერის სახით ჩადიოდა თავად-აზნაურთა უმრავლესობა. განა დღესაც ასევე არ იქცევა დასამშვიდებლათ გაგზავნილი ყაზახ-რუსობა? დიახ, იქცევიან, მაგალითები ურიცხვია.

შემოთ ნათქვამით ჩვენ არ ვიწონებთ გლეხ-კაცობის ისეთ საქციელს, როგორც ტყის გაჩეხა ან მემამულის აკლება და გადაბუგვაა. ჩვენ მხოლოდ ვამბობთ იმას, რომ ასეთ საქციელს აქვს ისტორიული ნიადაგი, რომ ის გლეხთა სიმხეცის

ბრალი როდია, არამედ გულში ჩაკვერილ მრავალ უსამართლობათა ნაყოფი.

მიუხედავად ჩვენი ნაციონალისტების ქადაგისა, ქართველ გლეხ-კაცობასა და ქართველ თავდაზნაურობას სხვა და სხვა ინტერესები აქვთ. მიუხედავად ერთი ენისა და ერთი სარწმუნოებისა ისინი ერთმანეთს მტრულათ უცქეროდნენ და შეიძლესაც უცქერიან. ამის მიზეზს ყველა შემამჩნევს ვინც თვალს გაახეხს და ცხოვრების სინამდვილეს უკუღმა არ დაინახავს. გაუგებრობათ თუ არა სიყალბეთ მაინც მიგვაჩნია ზოგიერთა გახეთების აზრი, ვითომც ქართველი გლეხ-კაცობის მოძრაობის უმთავრეს მოთხოვნილებას „დედა-ენა“ შეადგენდეს, ვითომ გლეხ-კაცობა იმისთვის ღელავდეს, რომ სამინისტრო სკოლებში ქართულ ენას ვლახათ ასწავლიან; ვითომ სამეგრელოში მეგრული გლეხები იმისთვის წავადნენ სასამართლოებს, რომ თელო ყორღანამ სამრევლო სკოლებიდან ქართული ენა გამოსდევნა; ვითომ გურულები იმისთვის აღარ მუშაობდნენ თავადების მამულში, რომ იქაურ სკოლებში გოგებაშვილის მაგივრათ ლეციტსკის წიგნებს ხმარობდნენ. განა ამაზე მეტი უსუსურობა შეიძლება?! ამ ვაჟბატონების აზრით საკმაოა ყველა სოფლის სკოლებში გოგებაშვილის „დედა-ენა“ და მშვენიერი „ბუნების კარი“ შემოვიღოთ, ერთი სიტყვით სწავლა სამშობლო ენაზე მოვაწყოთ, რომ გლეხ-კაცები დამშვიდდნენ. საკმაო ქართული ენის შემოღება, რომ თანამედროვე წეს წყობილების, და თანამედროვე ეკონომიური უსწორ მასწორობის მოსახპობათ ამხედრებული ხალხი დაცრეს. საკმაო ეკლესიაებში ქართული წირვა გაიგონონ, რომ ღრამა ფული და სხვა დაუსრულებელი სამღვდლო გადასახადი უკლებლივ იხადონ; საკმარისია ქართველი პოლიცია, რომ ყოველივე ძალ მომრეობა მოისპოს. ესეც ფხიზელი შეხედულებაა ცხოვრებაზედ რაღა. ჩვენ არა გვგონია, რომ ნამდვილი მიზეზი დღევანდელი მოძრაობისა ასე საიდუმლო იყოს. თითქმის ყოველმა გლეხმა იცის, რომ ის იბრძვის დღევანდელ წეს-წყობილების წინააღმდეგ, რომ მთავარი ძარღვი მისი მოძრაობისა არის ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესობა; რომ ის იბრძვის ლუკმა პურისათვის და არა ცალიერი სიტყვებისათვის.

დიახ, ეს ყველასათვის ცხადია, მაგრამ გაუგებარი გამხდარა ზოგიერთა გახეთის ხელმძღვანელებისთვის.

სხვა და სხვა ამბები.

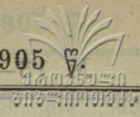
მემანქანების და მათი თანაშემწეების გაფრცვის მიზეზით მატარებლების მიმოსვლა შეწყვეტილია.

სამშაბათს, 5 აპრილს ერთ მემანქანეს, რომელმაც ისიც იყო გუმბრიდან მატარებელი მოიყვანა, უბრძანეს მეორე მატარებელი წაეყვანა და როცა უარი განუცხადა სადგურის უფროსის ოთახში წაყვანა დაუბირეს. ამხანაგებმა მემანქანე გაათავისუფლეს.

ოთხშაბათს, 4 აპრილს, რკინის გზის სადგურის ახლო თავი შეიყარეს ტელეგრაფისტებმა და სხვა მოხელეებმა თავის საქმეებზე მოსალაპარაკებლათ, მარა გაჩნდნენ ყაზახები და ხალხი გაფანტეს.

ნავთლულში გაფიცულან მესურმეები, მედროგეები და სხვა და სხვა ქარხნების მუშები.

ქიათურაში გლეხების მოძრაობა თან და თან მძვინვარ-

დება. გლეხები, მას შემდეგ, რაც მათ წინააღმდეგ სასტიკი ლონისიებებზე ლაპარაკი გაისმის—უფრო მტრულად უყურებენ თავს. — ახნაურებს და მუქარით ამბობენ: „ვინც ჩვენ წინააღმდეგ კახაკებს გამოიწვევს, იმას ოჯახობიანად გავანადგურებთ. ჯერ მათ მოვკლავთ და მერე ჩვენ რაც უნდა ის გვიყონ კახაკებმაო“.

სოფელ წყნეთში კანცელარიის ფანჯრები ჩაუღებიათ და ქაღალდები გადაუბუგავთ.

თფილისის საშველო და დაბალი სასწავლებლების მასწავლებლებს აზრათა აქვთ გამართონ საზოგადო კრება ყველა მასწავლებლებისა. დადგენილებანი უკვე შემუშავებული აქვთ.

ზუგდიდიდან დეპეშით ატყობინებენ „ივერიას“: სოფელ მუხურში 7 აპრილს ვიღაც უცნობმა პირებმა მოკლეს 12 ტყვიით თ-დი პ. ა. დადიანი.

ზუგდიდის მაზრის უფროსის თანაშემწეს, რომელსაც თან ახლდა 6 სტრაჟნიკი, გზაში თოფი ესროლეს, დაიჭრა ერთი სტრაჟნიკი.

ოთხშაბათს, 6 აპრილს თფილისიდან გაისტუმრეს მატარებელი, რომელზედაც ძალით დასვეს მემანქანე ვოლმარი. როცა მატარებელი სადგურ კასპში გაჩერდა, ორთქლ მავალზე ავარდა ვიღაც უცნობი კაცი და რევოლვერით მოკლა ვოლმარი.

ამიერ კავკასიის რკინის გზის უფროსმა განკარგულება მოახდინა, გაფიცული მემანქანეები ჟანდარმების და ჯარის კაცების შემწეობით გამოიყვანონ თავიანთ სახლებიდან.

გზათა მინისტრს ამიერ-კავკასიის რკინის-გზების უფროსისათვის მემანქანეთა გაფიცვის შესახებ გაგზავნილ დეპეშაზე შემდეგი პასუხი გამოუგზავნია: გამოუცხადეთ მემანქანებს, რომ თუ ამ განცხადების შემდეგ სამი საათის განმავლობაში მუშაობას არ შეუდგენ—ყველანი შორეულ აღმოსავლეთში იქნებიან გაგზავნილიო. ფოთის რკინის გზის რემონტის მუშები კი დაატყვევეთო.

გაფიცულ რკინის გზის მოსამსახურეების მაგიერათ იმიერ კასპიის ოლქიდან გამოიწვიეს რკინის გზის ბრიგადის ერთი ბატალიონი.

8 აპრილს რკინის გზის სადგურთან შეკრებილ ხალხს მათრახებით დაერივნენ ყაზახ-რუსები. მწარეთ ცემეს ერთ სტუდენტს, რომელსაც თავისი ამხანაგი მიეშველა; უკანასკნელი პოლიციელებმა დაატუსაღეს.

პეტერბურგიდან იტყობინებიან, რომ კავკასიელ ხალხის წარმომადგენელთა სათათბირო კრებისათვის წევრების არჩევა მხოლოდ ნამესტნიკის საქმე იქნება და, თვით კრებებიც მხოლოდ კავკასიის ზოგიერთ ალაგს მოხდება, და არა საერთოთ.

28 მარტს გაიფიცენ თბილისის აბანოების მექისეები. მათ სხვა და სხვა მოთხოვნები წარუდგინეს აბანოების პატრონებს— მოთხოვნები დააკმაყოფილეს და მექისეებმაც მუშაობა განაახლეს 3 აპრილს.

თიდი მთავრის სერგეი ალექსანდრესძის მკვლელობა, კლიავეს სასამართლომ ჩამოხრჩობა მიუსაჯა.

თბილისის რკინის გზის კონდუქტორების მოთხოვნები.

1) უნდა მიეცეთ სიტყვისა და კრების სრული თავისუფლება თავიანთ მოთხოვნილებათა და საქარობათა გამოსარკვევათ.

2) უნდა მიეცეთ დახმარება საქონლის მატარებლების კონდუქტორებს—30 მან., ბაგაჟისა—35 მან. და მთავარ-კონდუქტორებს—40 მან.; ეს დახმარება უნდა მიეცეს იმ კონდუქტორებსაც, რომლებსაც შენიშვნა მიუღიათ და სამსახურში ახლათ შესულებსაც.

3) უნდა დააკმაყოფილონ თხოვნა კონდუქტორების მიერ ამა წლის 21 თებერვალს № 828 მიცემული; კონდუქტორები აცხადებენ, თუ მარტო პირველსა და მეორე მუხლს დააკმაყოფილებენ, მაშინ მხოლოდ საფოსტო მატარებლებზე ვივლით, დანარჩენ მატარებლებზე კი მაშინ ვივლით, თუ მესამე მუხლსაც დააკმაყოფილებენო.

მემანქანეთა და მათ თანაშემწეთა მოთხოვნები:

1) მოგვემატოს ჯამაგირები, ან ბინის დასაქირავებელი ფული, რომელიც მოგვისძვეს, ისევ დაგვიბრუნდეს; 2) თითოეულ ვერსზე მოგვემატოს 1/3 კაპ. ვიდრე ახლა გვეძლევა; 3) შეშასა და ნავთზე დაწესდეს მუდმივი ნორმა, რომ ყველას შეგვეძლოს მივიღოთ ჩვენი კუთვნილი 70/100, სხვა დებობებზე დიმიუკიდებლათ.

4) აუცილებლათ საქირაო ლოკომოტივებზე გაიმართოს კანტორა-ბუღდეები ზამთრობით, სკამები და სკამ-ლოგინები (ПОЛКИ).

5) მოისპოს მატარებელთა დაგვიანება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ამისი ხელ-ფასი დაგვენიშნოს; 6) ნება მოგვეცეს პირადათ მოველაპარაკოთ და განვეუბროტოთ ჩვენი მოთხოვნილება-საქირობანი «ტიავის» სამსახურის უფროსსა და მის თანაშემწეს და მოისპოს ამნაირ შემთხვევაში მსახურთა მოხსენება, როგორც აქამდე იყო; 7) ნება მოგვეცეს დავააროთ საამხანაგო სასამართლო, როგორც სხვა გზებზეა დაწესებული; გარდა ამისა, ნება ქონდეს ექსპერტებს, განიხილოს ჩვენი ამხანაგების ესა თუ ის საქციელი და რკინის გზის ადმინისტრაციისაგან გადაწყვეტილი სასჯელი.

გარდა ამისა, თავიანთ მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ თხოულობენ კიდევ შემდეგს:

1) ყოველ სამ წელიწადში ერთხელ ჯამაგირის მომატება 150/100; 2) უფასო პირველ-დაწყებით სწავლის შემოღება, საშუალო სასწავლებლის დაარსება და გზაში მოსამსახურეთა ბავშვებისთვის პანსიონი; 3) საქონლის მატარებლების მემანქანეებმა თვეში უნდა გაიარონ არა უმეტეს 200 ვერსისა და სამგზავრო მატარებლების მემანქანეებმა არა უმეტეს 1000 ვერსისა, ამაზე მეტი თუ გაიარეს; ზედმეტ შრომაში ნახევარ ჯამაგირის მომატება.

4) დებოს სამკითხველოსთვის მუდმივი სუბსიდი. 5) ეროვნების განურჩევლათ სამსახურში დაწინაურება. 6) საექიმო ნაწილის გაუმჯობესება; 7) კბილის ექიმობა უფასოთ; 8) მემანქანეებისა და მათის თანაშემწეების სავალდებულო დაზღვევა რკინის გზის ხარჯით; 9) პენსიის მიღება 15 წლის სამსახურისათვის.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზის ბუფეტების მოსამსახურეთა მოთხოვნები:

29 მარტს ამიერ-კავკასიის რკინის გზის ბუფეტების მოსამსახურეებმაც წარუდგინეს თავიანთ ადებს შემდეგი მოთხოვნილებები: 1) 8 საათის სამუშაო დღე; 2) ჯამაგირის მინიმუმის დაწესება (თვეში 15 მან.); 3) წელიწადში სამჯერ ყველას აუცილებლათ უნდა ემატებოდეს; 4) მუშტარზე დარჩენილი ნისიები მოსამსახურეებს არ უნდა გადახდეთ; 5) მოსამსახურეებმა პასუხი არ უნდა აგონ დაკარგულ ან გატეხილ ქურქულზე; 6) ზრდილობიანად მოე-

ლონდონის სასამართლომ ჩამოხრჩობა მიუსაჯა.

თბილისის რკინის გზის კონდუქტორების მოთხოვნები.

1) უნდა მიეცეთ სიტყვისა და კრების სრული თავისუფლება თავიანთ მოთხოვნილებათა და საქარობათა გამოსარკვევათ.

2) უნდა მიეცეთ დახმარება საქონლის მატარებლების კონდუქტორებს—30 მან., ბაგაჟისა—35 მან. და მთავარ-კონდუქტორებს—40 მან.; ეს დახმარება უნდა მიეცეს იმ კონდუქტორებსაც, რომლებსაც შენიშვნა მიუღიათ და სამსახურში ახლათ შესულებსაც.

პყრან უფროსები და ალები; 7) მიეცეთ ბინის ფული, ხოლო თუ ეს მოუხერხებელი იქნება, მაშინ ჰიგიენურად მოწყობილი ოთახი უნდა მიეცეთ და თითოში 2 კაცზე მეტი არ უნდა ცხოვრობდეს; 8) წელიწადში ერთი თვით თავისუფლება ჯამაგირის შენახვითა და ადგილის დაუკარგავთ; 9) ავთამყოფობის დროს ექიმი და წამალი ერთი თვის განმავლობაში უფასო უნდა იყოს და ჯამაგირიც უნდა ეძლიოთ; 10) მოსამსახურეთა მიღება-დათხოვნა მოსამსახურების საქმე იყოს; 11) დათხოვნა ერთი თვით ადრე უნდა გამოეცხადოს, ან და ერთი თვის ჯამაგირი მიეცეს; 12) მიღებულ იქნას ყველა ხელქვეითები 16—17 წლისაზე არა ნაკლებისა; 13) ჯამაგირი უთუოთ ყოველი თვის ბოლოს რიგდებოდეს; 14) სრულიათ მოისპოს ფორმის ტანისამოსი; 15) სასადილოთ განსაზღვრული დრო დაინიშნოს; 16) გაფიცვისათვის არაფერ იქნას დათხოვნილი; 17) პოლიტიკურ საქმეებში შენიშნულნი ისევე მიღებულ იქნან თავიანთ ძველ ადგილებზე; 18) უჯამაგიროთ არაფერ იქნას მიღებული; 19) ალების შარშანდელ კრებაზე დადგენილი თითო თუმანი თვეში ჯამაგირათ მიეცეთ მოსამსახურეებს! 20) ბრფეტის მოსამსახურეებს, რომელთაც თვეში 10—15 მ. აქვთ ჯამაგირათ, მოემატოს 50%, ვისაც 15—25 მანათამდე აქვთ—25% და ასე ამ ნაირათ.

თფილისის ტრამვაის მოხელეთა გაჭირვებული მდგომარეობა და სამსახურის სიძნელე არაერთთვის საიდუმლო აღარ არის. უბრალო მგზავრს შეუძლია მხოლოდ ის ჯაფა შენიშნოს, რომელსაც კონდუქტორი და ვატმანი ეწევა და აქაც ამ მძიმე შრომის მხოლოდ მცირეოდენი ნაწილი. დანარჩენი მოხელეების მოქმედებას საზოგადოება ვერ ხედავს. ამ დღეებში, უკაცრავათ დღეებში კი არა ამ დამეებში ტრამვის მუშებმა ქალაქის საბჭოს დარბაზში მოახდინეს კრება. „დამეებში“ მეთქი იმიტომ ვამბობ, რომ კრება დაიწყო ღამის თორმეტ საათზე ე. ი. იმ დროს, როცა ტრამვის მოქმედება წყდება. კრებას დაესწრნენ: სადგურის უფროსები, კონტროლიორები, ვატმანები, კონდუქტორები, ყარაულები და სხ. რიცხვით სამას კაცამდე. აი ამ დროს, როდესაც ყოველ მშრომელ მოქალაქეს ტკბილი ძილით ეძინა, ტრამვის მოხელეები თავის გაჭირვებულ ყოფა—მდგომარეობაზე ბაასობდნენ. თითოეული მოლაპარაკის სიტყვებში ცალკე გაჭირვება, განსაკუთრებული შევიწროება იყო გამოხატული. ჩვენ ამ საგანზე კიდევ მოგვიხდება ლაპარაკი. ახლა მხოლოდ უმთავრეს მოთხოვნები გვსამოვიყვანთ:

- 1) რვა საათის სამუშაო დღე, ნახევარი საათის დასვენებით.
- 2) ჯამაგირის მომატება.
- 3) ბინის ფული.
- 5) დაშვებულ მუშებს, რომელთაც შრომის უნარი ეკარგებათ ათი წლის განმავლობაში ჯამაგირი ეძლიოს და სხვა.

თფილისის სასტუმროების მოსამსახურეთა მოთხოვნები:

- 1) რვა საათის სამუშაო დღე.
- 2) მოისპოს სრულიად ის ბე (ზალოგი), რასაც ხაზინები სტოლზე მოსამსახურეებიდან ალაგზე დადგომის დროს დებულობენ.
- 3) დაარსდეს ჯამაგირის მინიმუმი (15 მან.)
- 4) წელიწადში სამჯერ ჯამაგირის მომატება.
- 5) დაკარგულ-გატეხილ ჭურჭლის პასუხის მგებელი მოსამსახურეები არ იყოს.
- 6) წისიების პასუხის მგებელი მოსამსახურეები არ იყოს.
- 7) მიეცეს ბინის ფული; სადაც ეს მოუხერხებელია მწევს ხაზინებისაგან ჰიგიენურათ მოწყობილი ოთახი, რაშიც ორზე მეტი არ უნდა ცხოვრობდეს.

- 8) სადილ-განშამი და ჩაი ხაზინების ხარჯზე, სტოლზე დასტოვდეს.
- 9) სასდილო დრო განსაზღვრული იყოს.
- 10) მოსამსახურეების მიღება-დათხოვა მოსამსახურეებითვე ხდებოდეს.
- 11) წელიწადში ერთი თვის თავისუფლება ჯამაგირით და ადგილის შენახვით.
- 12) ავთამყოფობის დროს ერთი თვის განმავლობაში ექიმი და წამალი მუქთი და ჯამაგირიც ეძლეოდეს.
- 13) ყოველგვარი დაჯარიმება მოსამსახურეების სრულიად მოისპოს.
- 14) ზრდილობიანი მოპყრობა.
- 15) დიდ დღესასწაულებზე (შობა, აღდგომა, ახალწელიწადი, ნათლის დება) რესტორანების და სასტუმროების მოსამსახურეები თავისუფალი იყვნენ.
- 16) ფორმის ტანისამოსი მოისპოს.
- 17) სტოლზე მოსამსახურეებს ეკისრებოდეს ზოლოდ მსტოლზე სამსახური და არა სხვა და სხვა დაწმენდა-ალაგება.
- 18) არა ნაკლებ 16-17 წლისა მიღებულია არ იქნას.
- 19) უჯამაგიროთ მიღება მოისპოს; ვისაც 5-10 მან. თვიური ჯამაგირი აქვს მიემატოს 50 %, ვისაც 10-30 მან.—მიემატოს 25 %.
- 20) ის ერთი თუმანი ყოველ თვიური ჯამაგირი, რაც შარშან კრებაზე ხაზინებმა დაადგინეს, მიეცეს მოსამსახურებს.
- 21) მოისპოს ყულაბი და დაუბრუნდეს, რაც დღემდის გადახდილია.
- 22) ჯარიმები დღემდის გადახდილი უკან დაუბრუნდეს.
- 23) ჯამაგირები აუცილებლათ თვის დამლევეს მიეცეს.
- 24) მოსამსახურის დათხოვა ხაზინებმა ერთი თვის ადრე გამოუცხადოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში მოვალეა ერთი თვის ჯამაგირი გადახადოს.
- 25) გაფიცვისათვის არაფერ იქნას დათხოვნილი და საზოგადოთ პოლიტიკური დამნაშავე თავის ძველ ალაგზე მიღებულ იქნას.
- 26) მოისპოს ის საზიზღრობა და ადამიანის ზნეობის გამათახსირებელი საქციელი, რასაც ძალა-უნებურათ, როგორც ხაზინები ისე საზოგადოებაც, სასტუმროების მოსამსახურეებს ადგინებენ პროსტიტუტების მოყვანით.

თფილისის წვრილ ვაჭართა და ხელოვანთა მოთხოვნები

- 1) მოისპოს პატენტი და ყველა არა პირდაპირ სახელმწიფო გადასახადი, დაწესდეს პროგრესული გადასახადი შემოსავლის კვალობაზე, მხოლოდ მცირე შემოსავლიანი სრულიად განთავისუფლდეს სახელმწიფო გადასახადისაგან.
- 2) შემცირდეს დუქნის ქირები და პირდაპირი ანგარიში შენობების პატრონებთან იქონიონ.
- 3) დუქნის დაცლა ძალდატანებით არ ხდებოდეს.
- 4) პოლიციელებს აეკრძალოს სხვა და სხვა საქონლის უფასოთ წაღება.

ამასთანავე ვუერთდებით რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიას და ვთხოვლობთ: სიტყვის, კრების, ბეჭდვის, გაფიცვის, კავშირების და სინდისის თავისუფლებას, პიროვნებისა და ბინის ხელუხლებლობას; დამფუძნებელი კრების მოწვევას საერთო, ფარული, პირდაპირი კენჭის ყრით ყველასათვის განურჩევლათ სქესისა და ეროვნებისა.

დ. ნაგომარიდან გვწერენ: (გურია). 27 მარტს ჩვენს დაბასაც ესტუმრნენ ყაზახი ოუსები და გენერალ ალიხანოვის ბრძანებით დაუწყეს ჩხრეკა-ქოთება დუქნებსა და სახლებს. თუმცა ეგონათ ბევრს რამეს აღმოაჩენდნენ, მაგრამ მოტყუვდნენ; ვერაფერი აკრძალული ვერ იპოვეს. ეს იყო საღამო ხანს. იმ დამეს აქვე დარჩნენ. მხოლოდ ამ დროს დატრიალდნენ მცველი კაზაკები: დაერივნ სოფლებს, ვის ვერცხლის ქამარი მოტაცეს, და ვის საათი; წარმოიდგინეთ, კვერცხებსაც კი იტაცებდნენ სახლებიდან. ეს ამბავი თუმც იმათ უფ-

როსებს აცნობეს დამკარგავებმა, მაგრამ აბა იმათგან რა სამართალს გამოიტანდენ?

გენერალმა ალიხანოვმა აცნობა უმაღლეს მთავრობას, გურია დამშვიდებულია; ეს მართალი მხოლოდ იმ მხრით არის, რომ გურულები თავდაპირველად იქცევიან ჯერჯერობით, მხოლოდ ამასაც საზღვარი აქვს. მომავალში კი ვინ იცის, საქმე როგორ წავა.

იქიდანვე გვატყობინებენ: ის ცნობა, რომ ვითომ ბიბლიოთეკები გახსნილიყოს, სიმართლეს მოკლებულია. ნამდვილათ ბიბლიოთეკის შენობა თავის სადგომით გაიხადეს და თითონვე პატრონობენ ჩვენში წეს-რიგის დამცველები.

ჩვენ მივიღეთ შემდეგი გამოცემები: 1) ალექსანდრე მესხია: თავგადასავალი, წერილები; მოთხრობები და საუბარი თვითშემეცნებაზე; პავლე აკობისი, ფ. 25 კ.

2) პ. უმიკაშვილის სახსოვრათ. 1. გამ. აზხ. „ცისკრისა“, № 1. ფასი 30 კაბ.

ჩვენ გვთხოვენ გამოვაცხადოთ შემდეგი: 66 წლის მოხუცი ქალი, მძიმე ავთამყოფობით დავრდომილი, რომელსაც თავს აწევს 5 წლის შვილი-შვილის ბელ-ილბალი მეტათ გაჭირვებულ მდგომარეობაშია და უსახსრობის გამო ითხოვს შემწევობას.

აღრეხი: არსენალის გზატკეცილი (დიდი აღმართი) სახლი № 63, დივანოვის, ბინა № 5. ანასტასია თედორეს ასული მილოდანოვიჩისა.

კ ო რ რ ე ს პ ო ნ დ ე ნ ე ი ა

ქუთაისი. დღევანდელ მდგომარეობაში დროს ზოლიციელთა საკითხზე წამოყვანილი თავი, მან ბევრგან მწვავე კამათი, გაცხადებული. სწავლასი გამოიწვია სატანტო ქალაქებიდან მოყოლებული ჩვენამდე, იქ ამ საკითხს შეურთეს კერძო წოდებული „მეზობელთა საკითხი“ რომლებიც, თუმცა ოფიციალურათ ამ სახელს ატარებენ, მარა ნამდვილათ კი ზოლიციელთა დროს ასრულებენ ახლანდელ ცხოვრებაში- ამისათვის სადღეს ეს ინსტიტუტი არსებობს იქ ქალაქის თვით მართველობებში ითხოვენ გაუქმებით იგი.

რაც შეეხება ზოლიციელთა შტატს, ბევრგან აღძრეს შეამდგომლობა დღევანდელი სახელმწიფო ზოლიციელთა დაწესებულება გადმოეცეს ქალაქის თვით მართველობებს და ისინი წაუდგებიან ამ მასხის მგებელ საქმეს. ბევრგან ამის შესახებ მკაცრი რეზოლუციები მიიღეს, სამუნიციპალო ზოლიციის გეგმები შეამუშავეს და უველგან კი დაჯინებით თხოულობენ, რომ ის ერთი ამ საკითხთაგანია, რომლის მოწოდებაც ქალაქის თვით მართველობას უფრო შეეფერის, ვინემ სრულიად ისტობარ დაკარგულ ბიურკრატას, რომელმაც კანტალოარული მიწერ-მოწერით უნდა გააკეთოს ეს საღხისან მინდობარ დამოკიდებულების საქმე.

დაახ, ამ საკითხმა ბევრი ქალაქი მოიარა და დღეს ქუთათურ ქალაქის საბჭომაც წამოაყენა იგი საგუბერნიო ადმინისტრაციის მეთაურ-ლუბერნატორმა. 28 მარტის საბჭოს კრებაზე მისი განცხადება ამას დადაბება: ქალაქში დღეს მშვიდობიანობა დაირღვა; ცარცვა-გლეჯა გაგრძელდა, ქუხებში უწესოებები ხდება. ეფეულივე ამას თავის კართმევა უნდა და მე კი ამისათვის ზოლიციელთა რაზმი ძალიან ცოტა მუავს; ისინი დღევანდელ აურებულ საქმეებს ვერ ადიან და ამისათვის მოგითხოვ მათი შტატის გაძლიერებას.

ეს საკითხი, თქვა ქალაქის თავმა, ბევრჯერ იყო აქ დაყენებული, თითქმის ეველას ზოლიციეისტრები (სიმონოვი, ლისოვსკი და სხვ.) ამასვე ითხოვდნენ, მარა, უსადსრობის გამო, ეველას უარით ვინტუმირებდით. დღეს კი, მართლაც, სამწუხაროთ ისეთ დროსა და კარკეობებში ვართ, რომ უარის თქმა ადარ გაგვეწერება და აი რატომ:

დღემდე მშვიდობიანობა იყო, ისეთი ამკარა ცარცვა-გლეჯა

არ იყო, როგორც დღეს ხდება დღისითაც კი შეაგულ ქალაქის ქუხებზე. აქამდე როგორც იყო ზოლიციის 57 დასახლებითაც ილალო მიდიოდა, დღეს კი ქალაქის მცხოვრებლებმა საკმაო იმატა, ქალაქის სივრცით იმატა: ხუთი ვერსის სიგრძე-სიგანეზეა გაშლილი, 80-დი მსხვილი და წვრილი ქუხებით და ამდენა რაიონის მკვიდრის სამსახურს ვერ აუდიან. თავსდური ცარცვა-გლეჯა და ქუხებში უწესოება კი თანდათან მატულობს, მცხოვრებლების მშვიდობიანობა დაირღვა, შიშინობამ მოგვიცვა ჩვენ ეველასი და ამისათვის ეველას გემართებს მცხოვრებთა დასამშვიდებლათ და წესიერების აღსადგენათ ხელი შეუწეოთ ზოლიციის, თუნდაც ამას ჩვენის მხრით საგრძობელი ნივთიერი მსხვერპლი დაჭირდეს და რომ დაჭირდება თქმა არ უნდა, რადგან ოცი ახალი დასახლებების მომსახურებთან ძველების ჯამაგირების მომსახურებაც საჭიროა. იმათში 46 უნცრისი დასახლები იღებს 12—50 კ. დღურათ, ხოლო 11 უფროსი—15 მან. თვეში ასეთი მცირე ჯილდოთი კი, რახაკვირელია, დასახლებები ადარ კმაყოფილებიან და ამისათვის საჭიროა მათ ჯამაგირები გაუწიანაწილდნ.

ეს გაძლიერება ზოლიციელების უჯდება ქალაქს ზედმეტი 5000—6000 მან. წლიურათ. ასე რომ ზოლიციისე ქუთაისის დახსარჯება მთელი ბიუჯეტის 15—20%-დის.

ქალაქის თავის დახინებულ-ზოლიციელების გაძლიერების აზრს წინააღმდეგ ქალაქის გამგეობის ორი წევრი: გრ. გველსიანი და კანდელაკი. ამათ ბევრი ამტკიცეს, რომ ოციოდე ზოლიციელის მომსახურებთ ჩვენ ვერც ვერავის დაჯამშვიდებთ და ვერც ვერავის ცარცვა-გლეჯას მოვამლევიებთ. დღეს რომ საომარი წესებია ჩვენ ქალაქშიაღ შამოდებული; ქალაქი სამ წაწილათაა გაყოფილი და სათითათო დენერლებსა და მის ჯარებს აქვს ჩაბარებული. იმათ საკმაო ჯარი ეავს ჩამორიგებული ქუხებზე, მათ ეფეულ ნაბიჯზე შეხვდებით და ხშირათ მათრანების და თოფის კონდახებით ცემას არ აკლებენ მცხოვრებლებს. ასე რომ თუ კი ვინთვისმე ეფეულივე ესენი შესწინებული წამლია.—ამ მხრით ამ საომარ წესების დროს მაინც სრულიათ უზრუნველყოფილი ვართ და ჩვენი მხრით იმათთვის კიდე ახალი ზოლიციელების, რომლებსაც საზოგადოთ ხაღხი უნდაბლათ უუერებს, მიმსტება უადგილოთ მიგვანია. სხვას რომ თავი დაჯინებოთ, ამას ჩვენი ქალაქის კასის მდგომარეობაც ვერ აიტანს და ხაღხის ამ დროს დაბეგვრა ახალი გადასახლებით სრული წინააღმდეგობა იქნება დღევანდელი საერთო მიმდინარეობისა.

რაც შეეხება მინციპალურათ, თართო ნადაგზე ამ საკითხის გადაწყვეტას, ეს 28 მარტის კრებაზე ადარ იქნა წამოყენებული, თუმცა გამგეობის წევრს გრ. გველსიანს ამზე დაეწერა დასაბუთებული მოხსენება, რომელიც ახლა მას უნდა წარუდგინოს ამ კომისიას, რომელსაც მინდობილი აქვს შესამუშავებლათ ადგილობრივ საჭიროებათა საკითხები.

28 მარტის საბჭოს კრებაზე კი საკითხი ზოლიციელთა გაძლიერების შესახებ მაინც გადაწედა მხოლოდ ერთი ხმის უმეტეობით (10 თ. და 9 შავი). მაგრამ ქალაქის გამგეობაში უველ შევიდა მრეტესტები რამდენიმე ხმისინისაგან ამ გვარ გადაწყვეტილებასზე და ესენი ხელახლა საქმის კარხევის ითხოვენ.

ფოთი. თუ ეფეულივე მხრიდან, ეფეულივე კუთხიდან ისმის უკმაყოფილება წეს-წესობების წინააღმდეგ, არც აქ არიან ხელდაკრეფილი და დადუმებული. გვეეო ამდენი მოთმენა, —ძანის ფოთელი, გვეეო ძილი, გვეეო მორჩილება და კარ და კარ სხვისი ბრძანებით სიარულია. აქაც შეიგნო ხაღხმა, რომ ძველებურათ ცხოვრება შეუძლებელია. გაიფიციენ მუშები, გაიფიციენ მოსწავლეები, გაიფიციენ მცხოვრებლები. არა თხოვებით, არა ხოქვით და მუდარით, როგორც ზოლიციელებს გონია, არამედ შეერთებული ძალით, ძმობით და ამხანაგობით უნდათ გაკათენ დღევანდელი ეველასი გზა

ცხოვრებისა. შავრამ სომეხი გავიგონათ: „ავი კაცი, ადგილმასაც ავიდა“, — ასეთ დროში აქაც იხინა თავი ცრუ პატრიოტებმა და საზოგადო საქმეს ხელს უშლიან. სურთ ძმა-ძმის დაატყვეონ და თავისი შენ-ჩემობა გაიტანონ.

ამის შესახებ დროებით მეტს არაფერს ვიტყვი, თავის დროზე მკითხველებს ვაცნობებ დაწვრილებით.

აქაც შემოღებულია სამარ დროის წესები. კასაკები დიდ ძალ-მომკრებან იხიენ, ხვდებიან გამგულ-გამომგულეთ და ცარცვავენ. როგორც ამბობენ შემხუელი კასაკები ზასუხის გეპაში არიან მიტეულია.

სხვებს არც ჩვენ ჩამოხებით დასძახეს აჭურმა ნაქრებმა და წვრილ ხელისებმა. ჩვენც გვინდა აღმანიურათ ცხოვრება, თავისუფლება, და გაიფიცენ კიდევ. წარუდგინეს თავიანთ ადებს შემდეგი მოთხოვნები:

- 1) კვირა-უქმე დღეებზე მდაზიები და სახელისრები დაკუთხდეს იქნას მთელი დღით.
 - შენი შენა: სასაღობოები, სახალები, სასტუმროები უნდა გააღონ დილის 8 საათზე საღამოს 11 საათამდე.
 - 2) დღიური ვაჭრობა უნდა განისაზღვროს დილის 8 საათიდან საღამოს 8 საათამდე.
 - 3) საუზმისა და სადილის დროს უნდა მოცემულ იქნას 2 საათი თავისუფლება.
 - 4) ეველა შეკირდებს და ნაქრებს დღევანდელ ჯამაგირზე მოემატოს 30%.
 - 5) საღურგლებში (სტოლიარებში) მოსზობილ იქნას ნაჭრობით მუშაობა და დაწესდეს დღიური ხელ-ფასი მეორე მუხლში მისსენებული სამუშაო დროით, ერთი მანეთიდან ორ მანეთამდე.
 - 6) ბინის მავიერ მიეცეს ბინის ფასი.
 - 7) მისიზოს 16 წლისზე ნაკლების მუშაობა სამიგოტროსა, სასტუმროსა და სასმელების სახლებში.
 - 8) ეველა საქმეში უჯამაგირო სამსახურის მოსზობა.
 - 9) სახარაზობებში, მიხეჩქებთან და თერძებთან თექვსმეტ წლისზე ნაკლებ შავირდებისთვის დაწესდეს 8 საათის სამუშაო დრო. შეკირდებს უნდა მიეცეს სუფთა საცვლები.
 - 10) სახელისრებში უნდა მიღებულ იქნას არა ნაკლებ ათი წლისა.
 - 11) აკრძალულ იქნას ისეთი შრომა, რომელსაც შიშობილი დამკვიდრებულებს არა აქვს ხელისხიან.
 - 12) კვირა უქმეებზე ბასარში ვაჭრობა მოსზობილ იქნას დილის ათი საათიდან.
 - 13) მხორცის, მეთევზე, მეფურნეს მიეცეს მუშაობის ნება კვირა უქმეებზე მხოლოდ დილის ათ საათამდე და საღამოს 6—8 საათამდე.
 - 14) თექვსმეტ წლისზე ნაკლებ შეკირდებისათვის იზრუნონ საზენებმა მათ გონებრივ გასაწვრთხელათ (გამოწ. იქნას გაზეთები და სხვ.).
 - 15) კვირა უქმეებზე ვაჯანხები გაიღოს მხოლოდ 12 საათზე, დამის ათ საათამდე.
 - 16) სადალაქები უბრალო დღეს უნდა გაიღოს დილის რვა საათზე საღამოს ათ საათამდე. უქმეებზე დაიკუტოს სრულიად.
 - 17) ღვინის საწობები (სვადები) და თევზის სავაჭროები უქმეებზე სრულიად იკუტებიან. ჩვეულებრივ დღეებში კი ვაჭრობა დილის 8 საათიდან საღამოს 8 საათამდე.
- გაიფიცა აგრეთვე ასეთ ამწეობნი და მოითხოვეს ის, რასაც სხვა ქალაქების ასეთ ამწეობნი თხოულობენ. 8 საათი სამუშაო დრო, კვირა-უქმეების წინა დღეს ექვსი საათის მუშაობა.
- ეველა ეს მოთხოვნებიანი დღეს დაგაყოფილებულია და გაფიცულები თავიანთ ადგილას მუშაობენ.

ჯან.

ქ. სოხუმი. მართალია არა ერთხელ და ორჯერ წინააღმდეგობას უწინააღმდეგობაში თუ როგორ ხსენებდნენ და გამხრებული არიან კასაკები ხალხის „დამშვიდების“ დროს, მარა წინააღმდეგობას და თვლით ნახულს შორის დიდი განსხვავება არის.

26 მარტს სამასამდე ვახან-რუსი ჩამოვიდა სოხუმიში. 26-დან 30-მდე ისეთი არაფერი მომხთარა, რომ ქალაქში წესიერება დაერღვიოს და ხალხი აეღელეებინოს, მარა მიუხედავად ამისა, 30 მარტს კიდევ ამდენივე ვახან-რუსები გამოვიდა ვახანს.

მათ მოსვლის შემდეგ კი მშვიდობიანობა, ცოტა არ იყოს, შეიცვალა. მოაღვა თუ არა გეში ნაზირს, მეფელუკებმა უარი თქვეს კასაკების გადმოყვანაზე. კერძო კაცების გაფიცვის გამო, სახელმწიფო ნაკები ჩაუშვეს და ქვეყნის დამამშვიდებლები იმით გადამბძინდნენ ნაზირზე. ჯერ ეველანი არც კი გადმოხუდიყვენ, რომ მათრახების ტლამა-ტლუში გაისმა. ვაი მას ვინც შუა დღეზე ქუჩაში გაიარდა. დღე რომ ასეთი სტენებია, ადვილათ წარმოადგენთ, დამე რას უნდა შეგობდნენ. ბედნიერი ის არის, ვისაც შუბლზე ორ კაპიკიანი უქმის კაკარდა აკრავს. ფობტის კანტონში მისვლა შეუძლებელი გახდა, რადგანაც ქუჩა, რომელსედაც ეს დაწესებულება იმეფებდა კასაკებმა გაიკავეს.

მიუხედავად ნებათთვის მოწმობისა, იარაღს ეველანს ართმევენ, თუ მოეწონება თითონ ისაკუთრებენ, თუ არა და წარადგენენ სადაც ჯერ არს.

სოხუმის გარშემო სოფლებშიაც დიდი მოძრაობა არის. ხალხი აკრიბება და ერთმანეთს ფიცს აძლევს არ უდალატონ არა შემთხვევაში.

სოხუმის ქალაქის საბჭოში კრებაა დანიშნული, კასაკების თავ-შეგებულ საქციელის გასაჩივრებლათ და ვინათ რა ზომებს მიიღებენ.

ივანე თურქია.

ქვემო-იმერეთი. ეველანს გაისმის უგამყოფილების ხმა, ეველანს: დიდი თუ პატარა, ქალი თუ კაცი, მასწავლებელი თუ მისწავლელი უგამყოფილებას აცხადებს თანამედროვე წეს-წყობილების წინააღმდეგ; ეველანს რადაც აკლია, ეველა რადაცა ეძებს, ეველა სიხარულით, ატაცებით ეგებება მამავალ ცხოვრებას! ეველანს, ეველანს კუთხეში მშრამელი ხალხის მოძრაობა ძლიერდება. დღეს ეველანს ხალხი, მონობაში აღზდილი, თავისუფალ ცხოვრებას ეწაფება; როგორც ვიცით, ეს მოძრაობა დღეს სამეგრელოს გლეხობაშიაც გადავიდა. **დ. ნოლილევი** (სენა. მარ.) ხალხი ფეხზე დგას, ეველანს ოჯახში ძმობაზე, სიუვარულზე და ერთობაზე გაიგონებთ ლაზარას; ეველანს სკოლებში შეწვევით სწავლა; ხალხი აქაც ჩამოშორდა ადმინისტრაციას, სასამართლოს და თავის თავს თითონ განაკებს! — დაის, მეგრელები ბანს აძლევენ საერთო მოძრაობას, მეგრელებიც კამოფინიზდენ.

ამ დღეებში ხონის სამოქალაქო სკოლის შეკირდებმა წარუდგინეს სასწავლებლის მთავრობას თავისი მოთხოვნები. შემდეგ გამოვიდნენ ქუჩაში, მივიდნენ შარანსკო სკოლაში და ზდილობიანათ თხოვეს მოსწავლე ქალებს სწავლა შეეწვევიათ და მათთან ერთათ გასულიყვენ ქუჩაში; პატარა ქალებმა დაუფრებელი შეწვევით სწავლა და საამოვნებით შეუერთდნენ თავიანთ ძმებს. აქედან **«Дружно товарищи»**-ის სიმღერით გაემართნენ მოსწავლეები ორკლასიან სკოლისკენ, და შეიჭრნენ სკოლის ეზოში, სადაც იმათ რიცხვით 600—700 კაცს, შეუერთდა კიდევ ხსენებული სკოლის 100—150 შეკირდი; აქედან „მარსელიეზის“ სიმღერით და ევირილით: გაუმარჯოს ერთობას, ძმობას! ძირს ძველი წესწყობილება; გაქაჩნენ ქალების კერძო პოტიონიზაციას. პოტიონიზაციის მოსწავლე ქალები შეუერთდნენ ამხანაგებს და ასე 1000-მდე მოსწავლე ახალგაზრდა გაქაჩნა სახელისრო სკოლისკენ ევირილით: „ძირს პოტიონი! ძირს სიმღერებელი! გაუმარჯოს აკადემიურ თავისუფლებას!“, ამ დროს სტრანჟიკებით წინ შეეხება მოსწავლეებს ბოქალა ა. ფა-

დავა. ფადავამ შეახერხა დემონსტრანტები და თხოვა დაშლილიყვნენ. მისწავლეობს ამაზე უნდა განაცხადეს და უნდოდან რამე ხანაში სხედს სხვა მდინარე მიედინათ, მაგრამ ბ. ფადავამ ტებილი სიტუაციით მოაბრუნა მისწავლეთა გული; და ისინი დაიშალენ. ხანის ყველა სსსწავლეებში ამ უმთავრესი შეწყვეტილია სწავლა.

ილია ბახტაძე.

სოფ. მექვენა (ლეჩხუმი). დღეს ისეთი დრო დადგა, რომ უსაქმობა ყველასათვის მომავალდებულ ცნობათ უნდა ჩაითვალოს. ყოველი კაცი, დიდი და პატარა, უსუბიროვით ვადადებულა აქტიური მონაწილეობა მიიღოს ესეანდელ საერთო მოძრაობაში; გამორჩევიან დღევანდელი უკუდართი ცნობების ცრუდი შირობები, დასახსნს ტემპირიტი გზა საქმიეთა მოგვარებისათვის და სხვა. ერთი სიტუაციით ყველა უნდა ვიცოდეთ, ვისაც როგორ ვუგებრებთ, უშუალოდ ჩვენ განჭირებულ მძიმეს, რომ მისი ცნობების ჩარხი, რომელიც აქამდე უკუდართი ტრიალებდა და რომელიც დღეს უმეტი წადმა დატრიალდა, უკუდართი დატრიალდეს. დღეს ძველ-მოსილი ახალ დაბრუნდა „სიხის“ წყალობით ყველა კი გამთავრებულა და ყველა გულმოდგინებით შეუდგა თავის ბედურული ცნობების გაუმჯობესებას. მაგრამ მაგრამ ის არის, რომ ზოგი იმ დიდი მიზნის მისაღწევად, რომელიც დღევანდელ მოძრაობას დაუსახსნს, სწორე გზას ცდებს და ისეთ რამე საშუალებებს მიმართავს სიძლიერე, რომლებიც სრულიათ შეუფერებელი და შეუთანხმებელია აწინდელ მოძრაობის იდეალთან. ამ ზოგიერთების მოქმედება შეუზღუბელია: იმათ არ ესმით, თუ რა გზას უნდა დაადგენ და რა საშუალებას მიმართონ, რომ განჭირებულ ცნობებიდან თავი დაასწონ. ამათ წამით, რომ ერთთ-ერთი საშუალება ესეანდელ შეხუთულ ცნობებიდან გამოსვლის სტიქიური ძალ-მომრეობაა და ამიტომ ისინი უმეტეს ნაწილათ ამ საშუალებას მიმართავენ ხელმე. ამ გვარ შემთხვევებში სჭირია და ვადადებულ არიან შეგნებული შირობი დროზე მიეშველონ და ტემპირიტი გზა უჩვენონ. დღევანდელი მოძრაობის ერთ უმთავრეს დამახასიათებელ თვისებათ ის უნდა ჩაითვალოს, რომ ხალხმა შეიგნა სხვისი ბატონ-პატრონობა, სხვისი მხრუნველობა მისთვის მეტათ სხარადობა, და აი ეს არის მიზეზი, რომ დღეს იმან ასე ბეჯითათ მიუფ ხელი თავის საქმიების მოწესრიგებას. ის უკვე დიდი ხნის გამთვლილებით დაწმუნდა, რომ მისთვის ახლანდელი სამართალი უსამართლობაა. ეს სამართალი გახეილია მხოლოდ მდიდართა საკეთილდღეობათ და ღარიბ-ბუნავთა დასახარავათ.

ამიტომაც არის, რომ დღეს ხალხი, როგორც სხვა ჩვენი ქვეყნის კუთხეებში, აგრეთვე აქაც ნელ-ნელა წევრებს გაუშინს სასამართლოებთან და სხვა და სხვა გვარ ურთიერთ შორის ძირულ დავა-სახიროებს შინაურულათ, ძმურათ და ამხანაგურათ აბოლოვებენ. აქ სშირათ გაიგონებთ მცხოვრებთაგან ამ გვარ ღაპანაკს: „დემურთმა აკურთხოს და ააშენოს მისი ოჯახი, ვინც ჩვენ ამ კარგ გზას დაგვიყენა! ადარა ვართ, დემურთმანი, ამ სულებში სიარულით, კუნთები დაგვაწუდა, და მანინ ვერ გავვირიგებთა-რა. ვერ ვდირსებივართ ჩვენ დროზე რიგის სამართალს. ამას თავი დაანებე, ვეღარ გავუძლიეთ ათასნიარ სულის მოთხოვნილებას: ეს ბაჟიარ, ეს „კობიარს“ ფულიარ, ეს შრისტავის „ზრავინიარ“ და ვინ იცის რამდენი რა დავიდარება და ხლაფერთი! სულ უბრალო საქმის გათავგებას უნდა მოანდომო მთელი შენი სიცოცხლე, უნდა მიაღიო თუ რამე გაგანია და ბოლოს კი ვინ იცის რავარ სამართალს გაგებინეს! შენ მისი არ გასმის და იმას შენი... ყოველივე სადავო საქმეს ჩემივე მეზობლები მიჩვენენ, ყველაფერში იფლათ მივდივარ და სამართალში ბევრიც რომ დამაკლდეს, მანინ მოკებული ვჩქები, რადგან ამდენ ხარჯებსა და ცოტანს ვიცოდებ თავიდან. უბრალო რამე საქმესე ათჯერ უნდა მივიდე იმ დასაქვვ სულში და კიდევ მანინ ვერ გამოვიტან სწორ სამართალს.“

მაგალითები ასე მეზობლურათ საქმის გათავებისა მისი-რია ჩვენში და ყოველთვის სასიამოვნო შედეგები მოყვება ხელმე რივე მოხიბლადირე მხარეთათვის...

ამ დღებში აქ ჯარმა 70 სადღათისაგან შემდგარმა ამოარა რი ათიცრის უფრესობით. ჯარის-კაცებს მოწვენილდა და დაქნ-ცულდა ეტეობდათ. როგორც ისმის, ეს ჯარი ცაკერში დაუბინავებიათ.

აქაური.

ალავერდის სპილენძის საღობი ქარხანა. ალავერდის ქარხნის მუშები შევიდებიან და მოვილანარაკეთ ჩვენი განჭირებული ცნობების გაუმჯობესებაზე. ვითხვეთ: ჯამაგირის მომატება, სამუშაო დროს შემცირება; ერთთ ერთ სავაჭრო დუქანში საქონლის გათავება; ჯარის მისხობა და ახანოს მოწყობა. ექვნი შაურის ზარდაის დროს სამი მანეთით გვაჯარამებენ.

ჩვენ თხოვნას უური არავინ ათხოვა. გვითხვენ: რადგანც იონანსთა სამინისტროდან არ მოსულა ოფიციალური მოწერილობა მუშებს ჯამაგირი მოუმატეთ, ამიტომ თქვენი თხოვნის დაპაუფილება შეუძლებელი არის. აგრეთვე არც ის მოუწყობათ მუშებს სამუშაო დღე შემცირეთ, და ჩვენ საიდან შევადიან შევამოკლოთ.

ჩვენ ვითხოვდებით: გვიშველეთ რამე, ვიჩინებოთ, ისინი კი მინისტრისკენ გვაითებდენ და მუშაობის გავრცობას გვიჩვენებდენ. ნასევარ საათის შემდეგ ჩვენ ქარხნის დირექტორს წარვუდექით იმავ მოთხოვნილებით. დირექტორმა ოთხი დღეუტატი მოგვითხოვა და ამოჩვენა ადარ გვაცადა. დაწერა განცხადება: „ვინც მუშაობს არ დაადგება გამთვლილები იქნება სამსახურადან“ და გვაკრა. ეს განცხადება ჩვენ ავაცივქეთ. მაშინ მომბინა დირექტორმა ხალხთან და ჯარის ქნევით დაგვიუქრა: „ვინც მუშაობს არ დაიწვეს ამ ჯარით თავს გაუტონ!“ ზოგიერთი ჩვენი ამხანაგი მამიხვე გამოჩინა და აუკრდა ოფისიდან და დუქნიდან საქონლის მიცემა. გამთვლილებთ გარდა ყველამ დაიწერა მუშაობა. დახარჩენ ამხანაგებში ზოგი საღამოს დათხოვეს, ზოგიც მეტრე დღეს და ზოგი შესამეს. ჩვენ ვიჩივლეთ საქარხნო ინსპექტორთან. მოვიდა ინსპექტორი, შეიკრია უფრესების მთელი კომისია: დირექტორი, საფქო ინჟინერი, მხრის უფრესი, ბაქაული და სამი კაცი ჩვენგან. კომისია გვიჩვენდა შერიგებას; ჩვენ კი ვითხოვდით ერთთ თავის ჯამაგირს და მოწმობას, რომ ქარხანაში გვიმსახურა. ერთ მუშას დირექტორმა უთხრა: მე არ შემიძლია შენი ქარხანაში დატოვება, რადგანც მოწმეთ იყავი ჩემი საქმე რომ იჩქიდა! ინსპექტორმა გვითხრა: მე არა მაქვს უფლება ერთთ თავის ჯამაგირი წინ და წინ მოვაცემინო ქარხნის მთავრობას, იჩივლეთ და მომბიგებელი მოსამართლე გაარჩვენ საქმესა. გავგანერეს დიდიდან საღამომი და არათერი სახეირო არ გავრიგეს.

შინაური მიმოსილება.

ბევრი საკვირელი რამ ხდება ამ ჩვენ დალოცვილ ქვეყანაში; აგერ გაიხედავთ, და გაოცდებით, რომ გუშინდელი ფეოდალი, ერთი იმ ჩვენი დროის „რაინდთავანი“, რომლის ტიპი უკვდავ ყოფი. ნინოშვილმა, დღეს ხალხის, გამოჩერებული გლეხ-კაცობის მეგობარი გამხდარა, და ხატზე და ჯვარზე ფიცულობს, რომ იგი ხალხის ერთგულია, რომ იგი უზომო სიყვარულით არის შებყრობილი ძონძებში გახვეული გლეხებისადმი. მოდი და მას შემდეგ ნუ აგიუთმდება გული, ნუ აგიცრემლდება თვალები! ახლა გაიხედავ მეორე მხარეზე, და იქ თქვენ დაინახავთ მომწიფებულ, დიპლომიან ვაჟბატონს, რომელსაც გუშინ თავში არავითარი აზრი არ ქონდა, მიმართულება მისთვის არ არსებობდა, არავის არ ემბრობოდა და სჯარათ გაიძახოდა, რომ არ ვიცა ვის მივემბრო, და დღეს

კი გამოსულა საზოგადოებრივი მოქმედების ასპარეზზე და მე-
თაურობას კისრულობს, ხელმძღვანელი ხდება. საიდან, რო-
გორ ხდება ასეთი ცვლილება? ნუ თუ გუშინდელ რაინდს
შეუყვარდა გლეხი? ან უაზრო და ყოველგვარ მიმართულებას
მოკლებული ადამიანი ერთბაშად ასე გამოიცვალა? რასა-
კვირველია, რომ არაფერი ამის მსგავსი არ მომხდარა,
მხოლოდ გარემოება გამოიცვალა, სხვა ქარმა დაბერა.
და ეს ვაჟბატონები ხედევენ, რომ დღეს ძველებურადა
დროს ტარება აღარ გამოადგებათ. საქირო ხდება, რომ
ისინიც აყვენ სხვის ფეხის ხმას, რათა საზოგადოების
ყურადღება დაამახურონ, რომ ვითომც ისინი ხალხისთვის
თავდადებული არიან! და აი გამოდის, რომ როგორც გუშინ-
დელი რაინდი, ისე ის, ვისთვისაც აზრს და მიმართულებას
არასოდეს არავითარი ფასი და მნიშვნელობა არ ქონდა,
დღეს ხალხის მსხენლეებათ რაცხვენ თავის თავს. პირველი
შეხედვით, ესენი არც კი ტყუიან: ისინი ეროვნების დამცვე-
ლები არიან; იმათ სურთ, რომ საქართველო მარტო ქართ-
ველი ხალხისთვის იყოს, განუზრგვლათ წოდებისა და ხარის-
ხისა. წარმოიდგინეთ, ისინი ისე გულუხვი არიან, რომ სა-
ქართველოს და ქართველი ერის ბედნიერებისათვის ავტონო-
მიასაც კი თხოულობენ! აბა, თქვენ რა იცით, თუ რა
მოპიზილაჟი ძალა აქვს ამ სიტყვას! ვინც არ დასწრებია
თფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურობის საგანგებო კრებას,
რომელიც ამ ათი დღის წინეთ მოხდა თფილისში, იგი ვერ
წარმოიდგენს იმ აღფრთოვანებას, რომელსაც ამ სიტყვის
გაგონება იწვევდა ქართველ ნაციონალისტების გულში.
სწორეთ საკვირველი იყო ეს კრება! აქ თითქო უენოებმაც
კი ხმა ამოიღეს. წარმოიდგინეთ იმათაც კი ახადეს საცო-
ბაგეს, ვინც მთელი წლების განმავლობაში მარტო იმის
მეცადინეობაში იყვენ, რომ ქართული ენა, ქართული ლი-
ტერატურა და საერთო ქართული აზროვნება ჩაეკლა, დაე-
ზხო. არ ესენი ახლა მოსარჩლეობას უწევდენ ქართულ ენას
და ქართულ ლიტერატურას! აქ იჩენდენ გამბედაობას და
თავგანწირვას, დებდენ სამშობლოსათვის თავს. ვინ მოთვლის
რას არ პირდებოდენ ქართველ ხალხს, იმ ხალხს, რომელსაც
ისინი მთელი საუკუნოების განმავლობაში არბევდენ და ანად-
გურებდენ. ჩვენ არ უარყყოფთ, რომ შეიძლება ორიოდ
პირი აქაც ერია ისეთი, რომლებსაც მართლა გულწრფელათ
სურდათ ხალხისთვის სიკეთე, მაგრამ ჩვენ იმათ შესახებ არ
ვლაპარაკობთ. ისინი მხოლოდ წვეთია ამ ზღვაში. აი ვინ
არაიან ისინი, ვინც ქართველ ხალხს ბედნიერებას პირდება,
ვისაც მისთვის ავტონომია სურს! მაშ, თქვენ არ თანაუგრ-
ძნობთ ავტონომიას, მაშ, თქვენ არ გინდათ, რომ ჩვენ ხალხს
ავტონომია მიანიჭონ, შეიძლება დაგვეკითხონ ჩვენ ზოგი-
ერთები. ამაზე ჩვენ გადაჭრით უნდა ვუპასუხოთ, რომ ჩვენ
ავტონომიის მომხრე ვიქნებით მხოლოდ მაშინ, როცა ამას
თვით ხალხი მოითხოვს. მანამ კი ჩვენ ავტონომიის წინააღ-
მდეგი ვართ. უნდა იცოდეთ, რომ დღეს ხალხი უწლო-
ვანი აღარ არის, რომ მას დღეს აღარ ესაქიროება აპკუნები.
სწორეთ იმით არის დიდებული დღევანდელი წამი, რომ დღეს
ჩვენ აშკარათ ვხედავთ ხალხის მომწიფებას. ამიტომ დღეს
ხალხის დაუკითხავათ არავის უფლება არა აქვს მისთვის რაიმე
ითხოვოს, ან მისი სახელით სადმე იშუამდგომლოს.
მეორე მხრით, დღევანდელ პირობებში მშრომელი ხალ-
ხის ინტერესი სრულებით იმას არ თხოულობს, რომ
საქართველოს ცალკე ავტონომია მიენიჭოს; პირიქით
დღეს ისეთი დროა, როცა მთელი მშრომელი ხალხი
უნდა შეერთდეს და საერთო მტრებს წინააღმდეგ შეერ-
თებული ძალით მიიტანოს იერიში. ერთი სიტყვით დღევან-

დელ პირობებში ავტონომიის მოთხოვნა არათუ უაზრობაა,
მაინტელიც იქნება მშრომელ ხალხის ინტერესებისათვის. თა-
ვის თავად იგულისხმება, რომ არავითარ სერიოზულ მნიშვნე-
ლობას არ ვაძლევთ თავად-აზნაურობის დადგენილებას; იგი
ისევე ფუტკვა როგორც ჩვენი ნაციონალისტების სხვა მრავ-
ალი ოცნებები. ჩვენ ამაზე იმითომ შევაჩერეთ მკითხველის
ყურადღება, რომ აქ ბრძენმა „ივერიამ“ „ეროვნულ-პოლიტი-
კური მომწიფების და გონიერების“, „მესანიშნავი სიფხიზლის
და ცნობიერების“ („ივერია“ № 43) საუნჯე აღმოაჩინა, და
ბოლოდ ისიც დაურთო, რომ „მხოლოდ ოთხი ხმა აღმოჩნდა
საქართველოს ავტონომიის მოწინააღმდეგე“. ამაზე მეტი
სიყალბე შეუძლებელია! და მერე ვის ატყულებენ ეს ვაჟბა-
ტონები? კარგაა დაფიქრდით, ვისთან გაქვთ საქმე, ან ვისზე
ამყარებთ თავს აზრს. კარგია კიდევ, რომ რამდენიმე დღის
შემდეგ იმავე ვაზეთის მეთაურ წერილში იყო დაბეჭდილი
ერთი ფრიად საგულისხმიერო საბუთი, რომელიც აშკარათ
მოწმობს, თუ როგორი უდროვო ნასკვნის გამოსკვნა ცოლნია
განახლებულ ივერიას. „... მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ მხოლოდ
... ამ მხრით მისთვის უფრო საგულისხმიერია თფილისის
გუბერნიის თავად-აზნაურობას გვერდში ამოვუყენოთ საქართვე-
ლოს მეორე კუთხის, ცნობილი თედორე ყორდანიას სამ-
შობლოს, თავად-აზნაურთა კრება, რომელიც ამას წინეთ მომხ-
დარა დ. ზუგდიდში მახრის წინამძღოლის თ-დ დ. დადიანის,
თავმჯდომარეობით. ჩვენ არ ვიცით, თუ როგორ თანაუგრძ-
ნობენ სამეგრელოს თავად-აზნაურნი საქართველოს ავტონო-
მიას, ე. ი. ქართულ ენას, ქართულ ეკლესიას და სხვა ამის-
თანა ეროვნულ საგნებს, ხოლო ის კი საკმარისათ გამოაშკა-
რავდა, თუ როგორ უყურებენ ისინი ქართველ გლეხებს და
იმათ დღევანდელ გამოფხიზლებას. კრების დაწყებისთანავე
თავმჯდომარეს განუპარტავს თავად-აზნაურობისათვის გლეხე-
ბის მოძრაობის ხასიათი და სხვათა შორის აღუნიშნავს, რომ
ეს მოძრაობა „სრულ განადგურებას უქადის თავად-აზნაურო-
ბას“. — დღეს ჩვენი გლეხობა — უთქვამს მას — უფუნურ და
გადავარდნილ ყმაღ პროპაგანდისტების წყალობით, ცეცხ-
ლითა და მახვილით გალაშქრებული თავად-აზნაურობაზეო“.
 („სწ. ფურ.“ № 2791). კრების მიზანი იყო რაიმე საშუალება
გამოენახათ გლეხების დასამშვიდებლათ. ამ კრებაზე ყოფილან
ისეთები, რომელთაც ესმით გლეხების დღევანდელი მოძრაო-
ბის მიზეზი და მის მოსახიბათ სასტიკი ღონისძიებათა ხმარება
სრულებით უსაფუძვლოთ მიაჩნიათ (ვ. ნ. ალშიბაია და ი. მეუნარ
გია და თ-დი მ. კ. დადიანი). ხოლო კრების უმრავლესობის
შეადგენენ ისინი, ვისაც სასტიკი, ჯოჯოხეთური ზომებით სურს
დღევანდელი მოძრაობის ჩაქრობა, ამათ შორის თავი უსახელებია
და ვლ. ალშიბაიას, თ-დ მენგერელსკის მამულების გამგეს. აი რა
უთქვამს ამ ვაჟბატონს: „გლეხს დღეს არაფერი გაჭირება არ
ადგია. იგი ცხოვრობს სრულ კმაყოფილებში, და სამწუხაროთ
ვერ შეუგნია თავისი ბუნებრივი მდგომარეობა, აყოლია ფეხის
ხმას და დადგომია საზიზარ გზას. მისი მდგომარეობა კარ-
გია და კიდევ უკეთესი იყო წარსულში. უნდა ვიტყოთ და
ბოქით მოვიხსენოთ ის თავად-აზნაურები, რომელთაც გლეხებს
ნდობა და ერთობა გამოუტყდადეს, როდესაც დაიწვება ერთი აზ-
ნაურის და თავადის ოჯახი, უნდა დაიწვას ასი გლეხის ოჯახი?
როდესაც მოკლული იქნება ერთი ჩვენგანი, უნდა მოიკ-
ლას ათასი გლეხი: მათი დამშვიდება შეიძლება მხოლოდ
მაშინ, როცა აქ იქვე იგრიანებს თოფ-ზარბაზანი!“ ასე ლა-
პარაკობდა ბ-ნი ვლ. ალშიბაია თავად-აზნაურობის კრებაზე,
და კრების უპრავლესობაც სწორეთ ამასვე თხოულობდა!
ალშიბაიას სიტყვების გარმატება საქირო არ არის; მე მხო-
ლოდ აი რას ვიტყვი: ბ-ნი ვლ. ალშიბაია, რომ „თბილისის

გუბერნიის თავად-აზნაურობის კრებებს დასწრებოდა, იგი იმ ოთხი პირის რიცხვში არ დაჩეხებოდა, რომლებიც ავტონომიის წინამდევნი შეიქნენ.

ერთ თეთრ კენჭს ამავე ავტონომიის სასარგებლოდ აუქველათ ახლანდელი ქუთაისის ქალაქის თავი, ბ-ნი დ. ლორთქიფანიძეც ჩაუგდებდა ყუთში ჩვენ ნაციონალ-დემოკრატებს. მაგრამ ეს იმას სრულდებით არ ნიშნავს, რომ ამ ვაჟბატონსაც უყვარს თავისი ვარი, თუნდაც ისინი, ვინც იგი ამ თანამდებობაზე აირჩიეს. დღეს ვინ არ იცის, თუ როგორ იცავს პოლიცია მცხოვრებლების ინტერესებს, თუ როგორ ფეხქვეშ თელავს იგი ყოველგან ყოველგვარ ადამიანების ღირსებას, თუ რა ზომებს ხმარობს იგი მშვიდობიანი ხალხის წინააღმდეგ. ამის მაგალითი თვით ქუთაისის ქალაქის თავსაც წინ ქონდა, თებერვლის ამბების შემდეგ, უფრო შორს რომ არ წასულიყო. მაგრამ ვინ ბ-ნი ლორთქიფანიძე და ვინ ქალაქის მცხოვრებთა ინტერესების დამცველი! ვანა იმისთვის წამოჯდარი ქალაქის თვითმართველობის სავარძელზე, რომ მცხოვრებლების ინტერესებისათვის ეზრუნა? ბ-ნი ლორთქიფანიძე დიდი ხნის ქუთათური ადვოკატი იყო, რომლის მოღვაწეობა იმერულ ხრიკებზე იყო აშენებული, და როცა ამგვარ მოღვაწეობისათვის მოიშალა და ჩვეულებრივი მოქმედება აღარ შეეძლო, მაშინ წამოასკუპდა ქალაქის თავის სავარძელზე. თუ როგორ აირ-დაირია ქალაქის საქმეები ამის შემდეგ, თუ მისგან და ბ-ნი ზდანოვიჩისაგან შემდგარი ბრბო სისტემატიურად ატყუილებდა და ძარცვიდა ქალაქს, ამის უტყუარი საბუთები დღეს ყველა ჩვენ ხელშია, მაგრამ სამწუხაროდ დღეს ამისთვის არ გვცალია. დღეს ავივე მატყლარა მოღვაწე გამოსულა და ქვეყანას არწმუნებს, რომ ჩვენი დამცველი და პირში სულის ჩამდგმელი პოლიცია არისო და ჩვენ იგი უნდა გავამრავლოთ და დიდი ჯამაგირება დაუნიშნათო; მათვის ჩვენი სისხლით კვება არ კმარა, საჭიროა კიდევ ქალაქის მცხოვრებთ ლუკმაც გამოაცალიონ პირიდანო. ბ-ნი ლორთქიფანიძეს ამაში ბანი მისცეს 10 ხმოსანმა, და იმათ შორის ერთმა სასამართლოს უწყების მოხელე ჩინოვნიკმა, ბ-ნმა ციციანოვმა! ეს ყოველივე საგულისხმიეროა: სასამართლოს წარმომადგენელ პოლიციის გაძლიერებას ცდილობს. აი რათ გადაიქცა დღეს სასამართლო, აი რა დალი დასვა მას ადმინისტრაციის ოპეკამ. დროა ყური გამოიფხკონ ქუთაისის მცხოვრებლებმა! დროა გაახილონ თვალები და დაინახონ, თუ ვის აბარებენ და ვის ირჩევენ ისინი თავის ინტერესების დასაცველათ.

რუსეთის ქრონიკა

მოსკოვში, ბალის ქარხანაში მოკლულ მუშის დასაფლავების დროს, ეკლესიასთან მოგროვილ დამსწრე ხალხს გამოაკლდა ვიღაც კაცი და პროსპექტისკენ გაემართა. უცებ მოისმა ყვირილი: „ცემეთ მაგასო“. რამდენიმე კაცი დაედევნა წამავალ უცნობ კაცს. უკანასკნელმა ძლივს გადაირჩინა თავი გაბრაზებული ხალხისაგან. როგორც ამბობენ უცნობი კაცი ჯაშუში მუშა ყოფილა.

ლიტერატურული ფონდის თავმჯდომარემ, პ. ი. ვინბერგმა შემდეგი ცნობა გამოაქვეყნა „ს. ო.“-ში: „მოვალეთ ვრაცხ თავს გამოვაცხადო, რომ მწერალთა კავშირი აღარ განახლდება. ამის შესახებ შუამდგომლობა არ შეიწყნარეს. ჯერ კიდევ სვიატოპ.-მირსკის დროს აკრძალეს მწერალთა კავშირი, მარა მე მხოლოდ 25 მარტს მაცნობეს ეს ამბავი“.

ამ დიდი დღის წინააღმდეგობა დახვედრულმა ბიუროკრატებმა ხელ კიდევ დაამტკიცათ თავისი უვარგისობა. პეტერბურგის კონსერვატორიდან გააძევეს საუკეთესო პროფესორი, გამოჩენილი კომპოზიტორი რიმსკი-კორსაკოვი. მიზეზი ის იყო, რომ კორსაკოვმა გულადათ აღიარა ახლანდელი წეს-წყობილების უვარგისობა და კერძოდ აღნიშნა რომ აწ არსებული რეჟიმი მუსიკალურ ხელოვნებასაც აჩენს თავის დაღს და შესამჩნევად აფერხებს ხელოვნების განვითარების საქმეს. დიღეტიანტმა ბიუროკრატებმა იტყვიეს ასეთი აზრი პროფესორისა და მსცოვანი კომპოზიტორი და მასწავლებელი, მთელი მუსიკალური სკოლის დამაარსებელი, გააძევეს. ბიუროკრატის ასეთმა თვითნებობამ მთელი აურ-ხაური გამოიწვია. აღრესებს რიმსკი-კორსაკოვის მიმართ დასასრული არა აქვთ, მთელი რუსეთის საზოგადოება პატივის ცემას უცხადებს მას. საუკეთესო მოწაფეები თავს ანებებენ კონსერვატორიას და ზიზღს უცხადებენ ბიუროკრატულ მთავრობას.

კრასნოიარის ხალხის განათლებაზე მზრუნავ საზოგადოებამ გადაწყვიტა აღძრას კითხვა პოლიტიკურ დამნაშავეთა განთავისუფლების შესახებ. ერთმა ორატორთაგანმა თქვა: „ვცეთ პატივი ხალხის საქმისთვის წამებულს, რომელთაც თავის ტანჯვით და გვამებით გაგვიკაფეს გზა უკეთესი მომავლისაკენ. მათ გააღვივეს ჩვენ გულში თავისუფლების ნაპერწკალი და შეგვმატეს ძალა უფლებათა მოპოებისთვის საბრძოლველათო“. დამსწრე საზოგადოება წამოადგა და ხანგრძლივი აღტაცებული ტანით შეეგება ორატორის მოწოდებას.

ვარშავის გუბერნატორმა აკრძალა რევოლუციებით ვაჭრობა. ინიციატივები მიიღეს ვარშავაში, ერთ-ერთ სასაფლაოზე, სამარხ აკლამაში იპოვეს ასაფეთქი ყუმბარების საწყობი, სადაც 80-ზე მეტი ყუმბარა ინახებოდა. ბევრა შემჩნეული კაცი დაატყვევეს.

რეველში ამოუჩინიათ საიდუმლო სტამბა, რომელიც მთავრობის საწინააღმდეგო პროკლამაციებს ბეჭდავდა.

რიგაში ქუჩის უწესობა თან-და-თან იზრდება. ხშირათ გაისმის ქუჩებზე რევოლუციის ხმა, ხალხი აქა-იქ გროვდება და ქალაქის დარბევას აპირებს. პარასკევიდან მოკიდებული ქუჩებს ჯარის კაცები იცავენ. ქალაქში იპოვეს საიდუმლო სტამბა, სადაც ნება დაუროველ პროკლამაციებს და წიგნებს ბეჭდავდნ. მუშათა გაფიცვა, რომელიც თითქო შეწყდა—ხელ-ახლა ედება ქალაქს; გაიფიცენ გემების ამშენებელი მუშები. ნავთსადგურის ცხოვრება შექრდა.

მოსკოვში, 19 მარტს, იმ სახლს, სადაც ექიმები შეკრებილიყვენ, შემოესია ბრბო, რომელიც დაჟინებით მოითხოვდა დარბაზში შესვლას. როცა უარი განუცხადეს ბრბომ და უწყო მტვრევა და მსხვრევა ფანჯრებს და კარებს. წესიერება პოლიციამ აადგინა.

18 მარტს ჟანდარმების განყოფილების უფროსმა ცნობა მიიღო, რომ ეკატერინოსლავში საიდგანდაც მოსულიყვენ 3 გამოჩენილი აგიტატორი და დაბინავებულიყვენ კეროსინის ქუჩაზე, კურაკინის სადგომში. მყისვე ბრძანება მისცეს პოლიციელებს დაეტყვევებიათ ზემოხსენებული პირები. ნაშუადამევის 1 საათზე პოლიციელების და ჟანდარმების გაძლიერება

რებულმა რაზმმა ალყა შემოარტყა აგიტატორების ბინას. გარდა ამისა ვაზაში დააყენეს გადაცემული პოლიციელები. როცა შიგ მყოფებმა გაიგეს გარს შემოგვრტყმიანო, გამოვარდნენ გარეთ და დაუწყეს სროლა ჟანდარმებს და პოლიციელებს. დაქრეს შტაბ-როტმისტრი როგოვსკი და ერთი ჟანდარმის უნტერ-აფიცერი. აგიტატორები გარბოდნენ და თან სეტყვა-სავით აყრიდნენ ტყვიას ჟანდარმებს და პოლიციელებს. თუმცა სახლი გარს შემოარტყმული იყო მარა მათ მიინც მოახერხეს გაქცევა. ალყათვის კარებთან გაჩერებული ჟანდარმები და პოლიციელები ცუდ მდგომარეობაში ჩავარდნენ: სროლა არ შეეძლოთ, რადგან ემინოდათ თავისიანებისთვის არ მოეხვედრებოდათ.

16 და 17 მარტს ვილნოს პალატამ განიხილა შემდეგი პოლიტიკური საქმეები:

- 1) კივა და იოსელ რავიკოვიჩებისა, რომელთა ბრალდებოდა არსებული წესწყობილების დასამხობად წამქვზებელი მოძღვრების გავრცელება.
- 2) გლეხი ფილიპე სლობოდსკისა, რომელსაც მთავრობის წინააღმდეგ ამამღელვარებელი თხზულებების გავრცელებას აბრალდებდნენ.
- 3) კარასიკის, ბრანდარჟის, კარტავენკოს, დემენოვსკის და კოზიოლისა. ამათ ბრალდებოდა მთავრობის საწინააღმდეგო სიტყვების წამოთქმა და აკრძალული თხზულებების გავრცელება.
- 4) აზნაური კაზიმირ ჩაპინსკისა, რომელსაც ბრალდებოდა ახლანდელი წესწყობილების საწინააღმდეგო მოძღვრების ქადაგება.

18 თებერვალს ხარკოვის პალატამ ვაარჩია ალექსანდრე სკვორცოვის საქმე. სკვორცოვს ბრალდებოდა „გლეხების მიმართ წერილების“ გავრცელება სოფლებში.

უცხოეთის ქრონიკა

გერმანია. რუსეთის დღევანდელმა მოძრაობამ ორათ გაყოფრობის თანაგრძნობაც. ბურჟუაზული ევრობა ყოველი ლონით ცდილობს დაეხმაროს რუსეთის თვითმპყრობელ მთავრობას, სამაგიეროთ ევროპის მთელი პროლეტარიატის თანგრძნობა მიმართულია რუსეთის მუშათა მოძრაობისაკენ, რომელმაც დღეს თუ ხვალ უნდა დაამარცხოს არსებული წესწყობილება. ევროპის ორათ დანაწილებას საკმაოთ გვიხატავს ვაზ. „ს. ოტ.“-ს ბერლინელი კორესპოდენტი:

„გერმანიაში უცხოელები არ არიან კანონით დაცულნი ზოლიციურ თვითმპყრობისაკენ, და ის რუსები, რომელთაც რამე კავშირი აქვთ რუსეთის დღევანდელ მოძრაობასთან, მუდამ დევნაში არიან. გერმანიის მთავრობა არა თუ სრულ თავისუფლებას აძლევს და უფლებგავს დახმარებას უწევს გერმანიაში რუსეთის საიდუმლო ზოლიციის აკტიებს, არამედ თვითონაც დიდ ფულს ხარჯავს გერმანიის საიდუმლო ზოლიციის განყოფილებისთვის, რომელიც განსაკუთრებით მიჩენილია რუსებს თავადური ადევნის. თუ ბერლინში მცხოვრები რუსი რაიმე მონაწილეობას იღებს რუსეთის საზოგადოებრივ მოძრაობაში, მას არ შეუძლია დამოუდებელი იყოს. მისი წერილები ფოსტაში ან იხსნება ან იკარგება, მონაწილურებს იუიდავენ, ჯაშუშები კვალ-დაკვალ სდევნი, თავადურს ადევნიენ უფულ მის მოძრაობას, ვისთან დადის, სად დადის, ვის ხვდება რესტორა-

ნებში — სხედან მისი ბინის წინ რომელსავე საშიგიტროში და თავადურს ადევნიენ შემსვლელ-გამომსვლელთ. გამოდის სხელიდან თუ არა, იცის რომ რომელიმე ჯაშუში მას თავიდან არ იშორებს. შედის მეგობართან და ფიქრობს, რომ თავისი წვევით მან უკვე არა საიმედოთ გასადა ის ზოლიციის თავადში. ვინც მასთან შედის, ის რომ განსაჯდელში იკვდის თავს. ელახანაკება ვისმეს რესტორანში და თვითველ სტუმართაგანში, რომელიც მის მახლობელ სტოლთან ზის ხედავს ჯაშუშს, მის ურსაგდებათ მოსულს. მოდის ელექტრონის ტრამვაით და თვითველ შემომსვლელს ეჭვით შეტყობს: ჯაშუში ხომ არ არისო, — და ჩამოდის თუ არა ტრამვაიდან უკან იტყობება, ხომ ვინმე მგზავრთაგანი არ გადმოვიდა მასთან ერთათ და არ დაედეგა მას. ერთი სიტუვით მისი შეცდინეობა იმაზეა მიმართული, რომ რომელიმე ჯაშუშის თავად-ურსს დევნიდან თავი გაინთავისუფლოს.

გერმანიის მთავრობას უკეთესათ მიანჩია არ „მასცეს“: ის მხოლოთ აგზავნის მას რუსეთის საზღვარზე, სადაც გაგზავნილი ეძლევა ხელში რუსეთის მთავრობას. ასე იგზავნებიან რუსეთის საზღვარზე, მრავალი დესერტირები (გაქრული ჯარის კაცები) ან ივინი, ვინც სამხედრო სამსახურს გაურბიან, აგრევე უზახორტო რუსი-ემიგრანტები, განსაკუთრებით თუ მათ ფული აკლიათ. გაზარულები უფრო ადვილათ იმალებაან რუსეთში, სადაც ზოლიციის ნაკლებათ დასელებებულა; მას უფრო ეადვილება გერმანიის საზღვრამდე მიდევვა და მისი გადასვლა, ვინმე შემდეგ, გერმანიის საზღვრებში, ზოლიციელისაგან თავის დაფარვა.

გერმანიის მდიდართა კლასი ადვილათ ურიკდება ზოლიციის ასეთ თვითმპყრობის. კანსერვაციული ზარტიები ენერგიულ დახმარებას უწევენ გერმანიის მთავრობას, რაცა ის სასტიკ ზომებს დებულბს არა კეთილ საიმედოთ ცნობილ რუსების წინააღმდეგ. ძლიერი კათოლიკეთა ცენტრი ოფიციალურ კაცეთის „გერმანიის“ ფურცლებზედაც კი აცხადებს თავის მთავრეთა ზირით, რომ მთელი ქვეყნისათვის მანვით მიანჩიათ უკვლას ის რუსები, რომელთა წინააღმდეგაც სასტიკ ზომებს იღებენ. თავისუფალ-მონარქი ბურჟუები ზოლიციური თავის ნებობისათვის ვიბებენ მთავრობას მხოლოთ სიტუვით და ამით ათავებენ თავიანთ ზრატესტს, ამისთან უთუოთ გადაკვრენ დევნილ რუსებს და მათ მეგობარ უკიდურეს შემამარცხენე გერმანელებს. გოლიათი (უზარმაზარი) სახელმწიფო საჭირდა შეძლებულთა კლასისათვის; ისინი, შეძლებულნი, ეფულ წელს უფრო და უფრო ქელს ისრთან მისი სიდიადის წინაშე. 1848 წლის მებრძოლთა მადგმა ურიკდება ადამიანის და მოქალაქის უფლების შემავიწროებელ უსაზიზდროესს ზომებს.

გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული ზარტია, მისი წარმომადგენლები რეისსტაგში, მისი ზუბლიცისტები და ილტრატორები, აი ვინ არიან გერმანიის მთავრობის მიერ დევნილ რუსთა მეგობრები. რის ვაკეთებაც უნდა სურდეს, რაც უნდა ესტარებოდეს დევნილი რუსი მიდის მხოლოთ ამისთან. აქ მას ეკებებიან საიმედოთ, ღებულბენ გულწრფელათ, მზათ არიან უფულგვარი დახმარება გაუწიან. გერმანიის მოწინავე მებრძოლი ზრატეარიატის წევრები — ესენი მისი გულწრფელი მეგობრებია, რომლებიც მეგობრობას საქმით უმტკიცებენ, რომლებიც არ ურიდებიან განსაჯდელსაც კი მისი გულისათვის. კენისბერგის ზრატესსზე სატუსადოში დამწვდევს გადაუწვიტეს გერმანიის ქვეშევრდომთ იმისთვის, რომ იმათ დახმარება ადმოუჩინეს თავის რუს-ამხანაგებს საზღვარ-გარეთ გამცემულ აკრძალულ ლიტერატურის რუსეთში საიდუმლოთ გატანის საქმეში.

ამას შემდეგ გერმანიის მუშათა პარტიის ბრძენის პარტიტაგმა დაადგინა და სავალდებულოდ გაუხდა პარტიის წევრებს შემწეობა აღმოეჩინა რუს-ამხანაგებისათვის.

ამ ნაიათ, გერმანიის მთავრობა მასდობელ მანაწილეობას იღებს რუსეთის თანამედროვე ცნობებისა და სავალდებულოდ ცნობს რუსეთსა და გერმანიის რეაქციებს შორის. გერმანიის პრელეტარიატი კი რუს-ამხანაგებს უფურცებს, როგორც მადალ იდეალებისა და შთელ კაცობრიობის მამავე განვითარებისათვის მარწინავე მუხრძელთ, როგორც მსოფლიო ღამქრის მარწინავე რაზმს სკეშმარტ პრეგრესისათვის პრძმფასში, თავისუფლებისა და სინათლისაკენ მისწრაფებაში.

ერთიან და შეფრც თავის სავუთარ საქმეთ თვლის რუსეთში ამტუდარ პრძმფას. ის, რაც ნახევრათ ძლიერს შეუგნია გერმანიის ბურჟუაზიას გერმანიის პრელეტარიატს ესმის ნათლათ, და მის პუბლიცისტები ამკანათ და პირდაპირ დადადეგენ: ახლა რუსეთში წყდება მთელი კაცობრიობის მამაველი ბედო. უკვლას თვალები რუსეთს მარწინაობა: მასში, მის ტანჯვაში და უიედურებაში, მის სისხლით შეღებულ მძძობაში იბძვის მსოფლიო ისტორია სამშობიარო ტკივილებით მტრული ახალი ეპოქის შემქნელი კრუნხვა-წამებით შეპურბილი. ვრცელი აღმოსავლეთის ველს მთელ ახალ-თაობათა შემოქმედებითი ძალა, სიადუმლო ისტორიის მდეფვარე სტიქიური შენებისა, ციური სიტყვა მსოფლიო სულის ნაყოფის გამძდეგ დასაბამისა—

ო რ ი ს უ რ ა თ ი.

(ღამქრა პრძმფასთ)

I

ნათელი სხივის შარავანდით გარემოცული, ღალათ მიცურავს ლაყვარდ მკარდზე ზეცის მნათობი... მიცურავს ნელა, მედიდურათ სახე ნათელი... გაბრწყინებული გადმოსცქერის დაბლა სამყაროს: სითბო სინათლით რომ შემოსოს და გაახაროს იმისი გული წამებული და დატანჯული...

ადამიანი—ცხოველო მეფე, ძლიერი ღლომი; მკოლონა მწერი და უძღური კია ქვეპრომი; შემბერაზი ხე, ასწლოვანი, ნორჩი ყვავილი, მთის ნაკადული მოჩუხჩუხე, ზღვის მღელვარება; ნიავის ქროლა, ქარიშხლის მძლავრი კვეთება მისი შეილია, და ყველა მათ თავზე ველება... მთელი ბუნება მხიარული გრძობს იმის ძალას... გრძობს და შეხარის იმის სახეს შუქ-მოფინარეს, და უშრეტელსა და უძირა სიცოცხლის წყაროს...

მაგრამ შეხედეთ!. შეკრთა ქვეყნის მანათობელი... ნეტა რა მოხთა?! ვინ შეახო მის სახეს ხელი?... ვინ დააბნელა მისი კუთხე და მზის ნათელი გზაზე შეკვეცა, შეაჩერა, გახდა ბნელი?... იგრძნო ბუნებამ დანაკლისის სიცოცხლის ძალა... იგრძნო და შედრკა ფერ წასული, გაბრუებული...

ქვეყნისა მნათობს შავი რიდე კვლავ ეფარება... გაგვიორკვეცდა გულში შიში და მწუხარება... აი დაბნელდა... გაქრა ცაზე ნათელი თვალი; ქვეყნათ გამეფდა უკუნეთი... სინათლის კვალი დაიკარგა... გაქრა ნათელი და შავს ჯოჯოხეთს დაემსგავსა სამყარო მთელი...

პატარა ჩიტი ჩიტუნია, ცვლქი, მალხაზი საღლაც ბუჩქებში მიიმალა... ყვავილი ნაზი დაიხურა... შეკრთა ფოთოლი; ფუტკარი ყვავილს ჩააცივდა შეშინებული... გრილი ნიავი გადმოიჭრა, სითბო დაეცა. შეხეთ გონიერ აღამიანს!.. რა ელდა ეცა!.. უყურეთ ცხენი გზაზე შედგა, წინ ადარ მდის... სულ ყველა სულდგმულს დასცვია შიშისა ზარი... სითბო-

სინათლის აღარა ჩანს ცაზე ლამპარი... მხეცები მინდვრათ გამოდიან, საზრდოს ეძებენ, ღამის ფრინველები თავისუფლათ დანავარდობენ... იმათ ახარებს, რომ დაბნელდა სინათლის წყარო, უცებ რომ გაქრა ლაყვარდ ცაზე მანათობელი...

მაგრამ გავიდა ოთხი წუთი, წუთი საზარი და სამყაროს თვალს გადაშორდა შავი ზეწარა... დასხლტა ზეციდან ცვლქი სხივი, მახარობელი, დედა-მიწის გულს დაეკონა... და ის მშობელი კვლათ გაცოცხლდა ამოდრავდა და ახმაურდა...

ღლით, სიბნელისაგან დატანჯულმა, კვლავ იგრძნო შეგება... ჩუმი ღიმილით მიულოცა მზეს გამარჯვება...

II

აი ქალაქი დიდებული, ბქე განიერი... ფართო ქუჩებით დასერილი და მშვენიერი ზღვისა ნაპირზე გაწოლი, გადაქიმილი... მწვანე ბაღებით გვირგვინივით გარშემორტყმული სიცოცხლითა დუღს და ხმაურობს, გააქვს გუგუნია...

მეხეთ ქარხანა ორთქლით სუნთქავს, მწარეთ გრიალებს... აურაცხელი მუშა ხელი თავს დატრიალებს მანქანას ძლიერს და ღონიერს... რესტორანებში და ბაღებში ხალხი ირევა... მაღაზიებში ვაჭრობაა გაცხარებული... აფთიაქებში წამლებს ღესვენ... კლასში სწავლობენ, მშვიდობის მცველნი ქუჩა-ქუჩა დაწანწალობენ... სასამართლოში საქმეს არჩევს ვითომ მსაჯული... სასტუმროებში ქეფია გაცხარებული... ქუჩა საგსეა, ქალაქს უცემს სიცოცხლის ძარღვი და მხიარული ცას შეცინის სვე მადლიერი...

უცებ იხურვის მაღაზია, აგერ მეორე... სწრაფათ იცვლება მხიარული ქალაქის სახე... ქარხანამ სუნთქვა შეაჩერა... გამოღის მუშა... ნოქრებიც გარეთ გამოდიან, მიდის დღის მუშა... ჩექმის მშემდელი და მეეტლე საღლაც გიქრალა... მოსწავლეებმა შიატოვეს წიგნების სწავლა... აფთიაქიდან გამოვიდა წამლის მღესავი... მეზურეებმა მიანებეს ფურნებს თავი... მეუნავემ ნავი ნაპირისკენ გამოაცურა... მეკუბოვმაც სახელოვნოზე მიხურა... დალაქმა დადო მუკრატელი, სამართებელი... ხარაზმა სადგის და კალაპოტს შეუშო ხელი... ასოთ ამწყობმა გადაყარა ტყვიის ანბანი, გარეთ გამოღის, საერთო ხმას რომ მისცეს ბანი...

მოკვდა ქალაქი... სულ ერთიან გამოიცვალა... ნეტა რა მოხთა? რა ეს იყო დიადი ძალა, სიცოცხლით საგსეს რომ მოუსპო მაჯისა ცემა... მზე თუ დაბნელდა!.. მაგრამ არა!.. ის შუქ-მფინარი კვლავ თავს დაგვეცქერის მხიარული და მოციწარი... მაშ რაღა მოხთა? რამ შესწყვიტა ასე ცხოვრება?

ეს გაფიცვა... გაფიცა ხალხი მშრომელი... მან შეაჩერა შემოქმედი ძლიერი ხელი, რომ მუშის ძალა დაანახოს მტარცველ-ბატონებს და დასცეს ზარი, შიშის ზარი მტარვალთა ბუნავს. ეს ძალა არის ერთობის და სოლიდარობის, საერთო აზრით გატაცებულ მუშათა ძალა... ცაში მზე ბრწყინავს, ქვეყნათ იგი... ორივე დიადი... იმათი ძალით მოისპობა ღამის წყვილია.

სამი ოთხი დღე გაღის ასე... გაფიცვა წყდება... მუშა გამოღის და ქალაქი კვლათ ცოცხლდება... კვლათ იღვიძებს მკვდარი ქუჩა. მკვდარი ბაზარი...

ქ უ რ ნ ა ლ - გ ა შ ე თ ე ბ ი დ ა ნ .

გაზ. «ცნობის ფურცელში (№ 2788) ვკითხულობთ: „წარსული საუკუნის დროსა და ეამსა ორი დიდი უბედურება მოველინა საქართველოს—მოესპო საკუთარი მმართველობა, ეროვნული სკოლა და თავისუფალი ეკლესია. ასის წლის განმავლობაში ჩვენი მმართველობა ეროვნული სკოლა და თავისუფალი ეკლესია

რომ გვეტონდა, ის აღარ ვიქნებოდით, რაც დღესა ვართ, გონებით განათლებოდით, პოლიტიკურათ აღვიზრდებოდით და სულით გავსპეტაკდებოდითო“.

ეტყობა ამ სიტყვების ავტორს ზედმიწევნით შეუსწავლია როგორც ჩვენი წარსული, ისე დღევანდელი მდგომარეობა! ეტყობა იგი ღრმით არის დარწმუნებული, რომ სადაც დამოუკიდებელი ეკლესია და ფეოდალიზმიც არსებობს, იქ ხალხი სრულ ბედნიერებაში განისვენებს, იგი გონებითაც განვითარებულია და პოლიტიკურათაც მომზადებული! სწორე მოგახსენოთ, ასეთი უბადრუკი აზრი და შეხედულებას იშვიათათ შევხედრივართ იმავე «ცნობის ფურცელშიაც» კი.

* *

ვაზ. «ივერიაში» (№ 47) დაბეჭდილია მეთაური წერილი შემდეგი სათაურით: „ავტონომია და მშრომელი ხალხის ინტერესები“. ავტორი, სხვათა შორის ასე წერს:

ქართველი ხალხი ისე შეუგნებელი აღარ არის, რომ მას არ ესმოდა, არის თუ არა მისთვის სასარგებლო თავისუფალი, დამოუკიდებელი თვით-მართებლობა, რომელიც საყოველთაო დემოკრატიულ საფუძველზე უნდა იქმნეს დამყარებული. მას კარგათ ესმის, რომ მუშა, გლეხი, ნაქარი, ქარგალ-ხელოსანი—საზოგადოათ ყველა ის ელემენტები, რომელნიც მშრომელ ხალხს შეადგენენ, უკეთ დაიცავენ თავის ინტერესებს და მუდამ უფრო ადვილათ გაიუმჯობესებენ თავის მდგომარეობას ეროვნულ-დემოკრატიულ ავტონომიის ფარგალში, ვიდრე უზარ-მაზარ რუსეთის მთლიან საკონსტიტუციო სახელმწიფოში, სადაც ბევრ ადგილას მუშა-ხალხი გონებრივ ძილშია, ჯერაც არ გამოდგომებულა... სადაც ბურჟუაზია, ჩვენებურთან შედარებით მრავალ-რიცხვოვანი და ღონიერი და, მაშასადამე, უფრო ძნელი დასაძლევია... ყოველგვარი რეფორმა და ცხოვრების გაუმჯობესება უფრო ადვილათ შესასრულებელი და განსახორციელებელი იქნება, როცა მშრომელ ელემენტს ჩვენი ტერიტორიის მცირე-რიცხოვან და ნაკლებ ღონიერ მოწინააღმდეგეებთან ექნება საქმე...

ამიტომ ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ ასეთი ცხადი სარგებლობა დემოკრატიულ ავტონომიისა ჩვენის ხალხის დიდს ნაწილს შეგნებული აქვს, ხოლო, ვისაც ჯერ არ შეუთვისებია, პირველ აზნისათანავე შეიგნებს და შეისისხლხორცებს.

ჩვენ მხოლოდ აი რა უნდა ვკითხოთ წერილის ავტორს: ვინ თხოულობს დღეს ჩვენში ავტონომიას? მუშა ხალხი, რომელიც თვით ავტორისავე სიტყვით, დღეს შეუგნებელი აღარ არის, თუ საზოგადოების ის ელემენტები, რომელსაც მშრომელ ხალხთან არავითარი დამოკიდებულება არა აქვთ, გარდა იმისა, რომ მისი შრომით სარგებლობენ? ამიტომ ბევრი ლაპარაკი საჭირო არ არის: კითხვა პირდაპირ არის დაყენებული; პასუხიც ასეთივე უნდა იყოს, და არა მიხვედრულ-მოხვედრული და გადაფუჩქებული.

ს ა უ ზ ა რ ი

პირველი. სირცხვილი არის ღმერთმანი: რედაქციაში მსახურობ და არ კი იცი რა გზას ადგია თქვენი გაზეთი, რა მიმართულება აქვს ადებული და რის განხორციელებისათვის იბრძვის; ნუ თუ ასე ალაღბებდზე, ასე მთვრალ კაცსავით ბენცელი შეიძლება?

მეორე. ეშმაკმა იცის მაგათი თავი!.. განა მარტო მე, თითონ წინამძღვრებმაც არ იციან რა უნდათ, რისთვის იბრძვიან. მხოლოდ მარტო მარტო რედაქტორ გამომცემელს აქვს გარკვეული მოქმედების მიზანი.

პირველი. მაშ თუ გაზეთი მარტო გამომცემლის ინტერესებს ემსახურება, ეს რაღაცა ვითომ და პრინციპიალური წერილები რილას მაქნისია?

მეორე. რას ჩამაცივდი ადამიანო! გეუბნები არ ვიცი მეთქი... მე საიდან მეცოდინება, როცა თითონ რედაქციის ხელმძღვანელებმა არ იციან, თორემ „ნაციონალურ სიყვარულზე“ რომ ლაპარაკი ჩამოვარდა, რედაქციას არ უნდა ეთქვა თავისი აზრი? ასე აბნეული არიან... ამ საყოველთაო არეულობის დროს არავისი მომდურება არ უნდათ... ეშმაკი ვერ გააჩვენებს მაგათ საქმეს.

პირველი. სახელი მაინც რა ჰქვია თქვენს ჯგუფს? რომ გკითხონ რომელ პარტიას ეკუთნით, რას იტყვი?

მეორე. არ ვიცი ძმაო, არა! ვერ ვაიგე, რომ გარკვეული არაფერი გვაქვს მეთქი!.. დაახლოებით თუ გინდა გამოხატო პარტიის სახელი უნდა შეაერთო ყველა სხვა ჯგუფების სახელი იქნება ჩვენი ჯგუფის მიმართულების გამომხატველი. სხვა ჯგუფებსავით გარკვეულათ ჩვენ ჯერ არ შეგვიმუშავებია და ეშმაკმა იცის როდის შევამუშავებთ.

პირველი. ადამიანს ისე აქვს შეჩვეული ყური საგნის სახელსა და მის ზნე ჩვეულებასთან, რომ ჰგონია: ცხოველი მოუგონიათ სახელისათვის და არა სახელი ცხოველისათვისო. ისე აქაც, გაიგონებ სახელს: „სოციალ-ნაციონალისტ-დემოკრატ-ფედერალისტ ეროვნულ მუშათა პარტიაო და თქვენ თვალწინ დასურათდება ერთგვარი ჯგუფის სახე, რომელსაც უთუოთ ყოველგვარი მიმართულება უნდა ქონდეს. საჯაროთ რატომ არ აცხადებთ ამ სახელს?

მეორე. იმიტომ რომ ამ ბოლო დროს პარტიაში განხეთქილებამ იჩინა თავი. ზოგიერთი წევრი დაჟინებით თხოულობს უკანასკნელი პუნქტის «ეროვნულ სიყვარულის» ამოშლას.

პირველი. მერე რატომ არ ამოშლიან?... მაინც ხომ საკმაო მიმართულება დარჩება... ორი სიტყვა ბოლოში გინდ ყოფილა გინდ არა!..

მეორე. რაღაცა ისე ეშმაკსავით შემიჩნდი, რომ გინდა ყველაფერი მათქმევინო. განა არ იცი, რომ საქმე ბოლონდელ ორ სიტყვაზეა დამოკიდებული?! ჩვენ ჩვენი პროგრამა სულაც არა გვაქვს; ვხელმძღვანელობთ მხოლოდ სხვისი მოთხოვნილებებით, მარა აქ ერთი საიდუმლოება გვაქვს: სხვის პროგრამას მოვაბამთ ბოლოში: «ქართულენასა და ეროვნულ ავტონომიას» და თუ კარგი ბიჭია შეეგვდავოს ვინმე. ზერხი ჯობია ღონესა, თუ კაცი მოიგონებსაო ნათქვამია ქართველი ერისაგან.

პირველი. ეს შენ თუ გვგონა საიდუმლო არ ვიცი, თორემ ჩვენში ყველამ შეიტყო თქვენი პარტიის ასეთი ოინები... ეს არაფერია, მარა ახლა რომ ასე საშინლათ ჩაგვერათ გულში მუშა ხალხის სიყვარული, მიზეზი რა არის?!

მეორე. რატომაც არ უნდა შეგვეყვარებოდა! უწინ თუ ჩუმათ ვიყავით, ეს არ ნიშნავს რომ მაშინ არ გვეყვარებოდეს, გვიყვარდა, ძლიერაც გვიყვარდა. ყველა ქართულათ მოლაპარაკე ჩვენ ერთნაირის გატაცებით გვიყვარს მუშა იქნება ის თუ კაპიტალისტი, თავადი თუ გლეხი, ერი თუ ბერი. ჩვენ გვინდა ქართველი ერი ერთ მთელს ერთ განუყოფელ არსებას წარმოადგენდეს.

პირველი. ძალიან კარგი მარა ვის ეძახით ერს? ერი თავად-აზნაურობაა, სამღვდელოება თუ გლეხკაცობა?

მეორე. ვითომ ვინ გაყო ესენი ერთი მეორისგან? ყველა ქართველი ქართველია; ერთი ინტერესი აქვს: დედა-ენა და ეროვნული ავტონომია.

პირველი. თქვენი აზრით ახლანდელი მოძრაობა „დედა-ენის და „ავტონომიის“ ნიადაგზეა ამოცნებული? თქვენი აზრით ქართველი თავად-აზნაურობა ქართველ გლეხებს არ ავიწროებდა? ქართველი სამღვდელოება ქართველ მრევლს არ ატყავებდა? ქართველი კაპიტალისტები ქართველ მუშებს არ ცარცავდნენ?

მეორე. რატომაც არა, სტანჯავდნენ ატყავებდნენ და ცარცავდნენ, მარა მათ შორის „პარმონის“ ე. ი., ინტერესთა თანხმობის დამყარება ჩვენ შესაძლებელათ მიგვაჩნია. განა მარტო ჩვენ? ამ აზრს ადვას ცნობილი „ეკიმი“ პოლიტიკური ეკონომიისა, იმათ გაზეთს არა კითხულობთ?

პირველი. რატომაც არა, ვკითხულობთ!..

მეორე. მაშ წაიკითხავდით რა ალტაცებაში მოიყვანა ორი აპრილის თავად აზნაურთა კრებამ. ამ კრებაზე მართლაც რომ საშვილიშვილო საქმე გადაწყდა. ქართველმა თავად-აზნაურობამ ე. ი. ქართველმა ერმა, ავტონომია დაარსა.

პირველი. ვიცი, როგორ არ ვიცი.. ქართველ ერს, ე. ი. ქართველ თავად-აზნაურობას ყოველთვინ სასახლოთ უპოქმენდია და ახლა რისთვის შეირცხვენდა თავს. ათას ცხრაას პირველ წელსაც სახელოვანათ იღდესასწაულეს ასი წლის იუბილეი... ერთი ეს მითხარი: როგორ უნდა თქვენს პარტიას გლეხებისა, თავად-აზნაურობისა და სამღვდელოების შერეგება, როცა მათი ინტერესები ერთმანეთს არ ეთანახმებიან.

მეორე. როგორ?.. აი როგორ: ეს სულ უბრალო საქმეა; გლეხები თხოულობენ მიწას, არა? კარგი და პატიოსანი. ილ. ჭავჭავაძემ ხომ თქვა კრებაზე: მოგვეციო ჩვენ სახაზინო მიწები და ჩვენ ზოგ რასმეს გლეხებს დაუთმობთო? ეს ერთი. სამღვდელოებას ვერ მივცემთ გადასახადსო ამბობენ გლეხები. ძალიან კარგი: თიონეთის სამღვდლოებამ ხომ დაადგინა: ხაზინიდან მიეცეს წლიურათ თითო მღვდელს 1200, დიაკონს 300 მანეთი და სოფლიდან ფულს აღარ მოვხეტო. სხვა მღვდლებიც ასე მოიქცევიან და საქმე გაიხარხება. ესეც მეორე.—ახლა იქნება ისა სთქვათ პოლიციისათვის ხალხი ხარჯს არ გაიღებსო. შეცდომაა. თუ პოლიცია ქართველი იქნება და ბაქრაძის ნატერისა არ იყოს, საქიროზე მეტსაც გავიღებთ. ხალხი მართლა ისე უგუნური როდი არის პოლიციის საქიროება არ ესმოდა.

პირველი. მე არა მგონია ახლა ძალა დაუტანებლათ ხალხმა პოლიციისათვის ხარჯი გაიღოს.

მეორე. მაშ თქვენ გაზეთებს არ კითხულობთ. ამ წინაზე არ იყო რომ ქუთაისის ქალაქის თავმა ქალაქს კიდევ 5000 მანეთი შეაწერა პოლიციის გასაძლიერებლათ და ქალაქის ხმონებმა ხმის უმეტესობით მიიღეს ეს ხარჯი? თქვენ ეს უბრალო მოვლენა ნუ კი გგონიათ: იქ პოლიციას სათავეში ქართველი კაცი უდვას და ქალაქიც ასე ხელ გაშლილი ეგებება.

პირველი. გურული გლეხები რომ წოდებათა მოსპობას თხოულობენ, ამის შესახებ რას იტყვის თქვენი თავად აზნაურობა? სახაზინო აღვიღს კი გააჩუქებენ; მარა გლეხების ასეთი მოთხოვნილება ესიამოვნებათ?

მეორე. კარგი გენაცვა ჩამომეხსენ; თავი მომბეზრდა... რაც უნდათ ისა ქნან. ეშმაკმა იცის ესიამოვნებათ თუ ეწყინებათ.

ეშმაკმა ბევრი სხვაც იცის, მაგრამ ყველას ახლახომ ვერ დაკაკლავს.

ეშმაკი.

სამშობლო განსაცდელშია!

ამ ადგილზე დღეს იწყება ახალი ეპოქა მსოფლიო ისტორიისა და თქვენ შეგეძლება თქვათ, რომ მის დასაწყისს დაესწარი.

გიოტე (ვალმის ბძოლაზე).

თითქმის სამი თვეა რაც რუსეთის დიდი კრიზისი დაიწყო. თავბრუ დამსხმელი სისწრაფით საზოგადოება მიქრის საშინელ კატასტროფისაკენ, რომელიც საქმეს საბოლოოთ გადაწყვეტს. საზოგადოებას ფეხ ქვეშ გამოეცალა მტკიცე, შეურყვევლი ნიადაგი, დაკარგა სულის სიმშვიდე და მიეცა სტიქიონივით მძლავრ მიმდინარეობას, რომელიც მას უხვათ თავს აყრის ახალ და ახალ შთაბეჭდილებებს, თავბრუს ახვევს და წინ უხარმაზარ, მისი თვალთა ხედვისთვის მიუწოთმელ კითხვებს უყენებს. საზოგადოება უჩვევ მდგომარეობაში ჩავარდა: გუშინ ცხოვრების მსგელლობა აუჩქარებელი იყო, აზროვნება ზანტი და მოღუნებული.

Natura non facit saltum — ბუნება არ აკეთებს ნახტომებსო,—ამტკიცებდნენ აუშფოთებელი, უბრუნველ-ყოფილი ბურჟუაზიის თეორეტიკოსები და ბევრს ჯეროდა ეს, ცდილობდა მაინც თავი დაეჯერებინა, მარა უღმობელმა, მიუდგომელმა სინამდვილემ გააქრო ეს ილლუზია, მობერებული ბურჟუაზიული აზროვნების ღვიძლი შვილი, მისი მზრუნველობით აღზდილი და განმტკიცებული. რუსეთში კრიზისი დაიწყო, დაიწყო პროლეტარიატის ზეზე წაპოწვეით და მახე მოყოლებული საშინელი სისხლის ღვრით.

გამოუცდელი, გულუბრყვილო პროლეტარიატის ნაწილი წავიდა ასი ათასობით პურის და თავისუფლების სათხოვნელათ: პურის მაგიერ მას მძივე ტყვია მიაწოდეს, თავისუფლების მაგიერ ძლიერთა თავგასულობა აგემებინეს; პეტერბურგის მოედანზე და ქუჩებში მას პირველი პოლიტიკური გაკვეთილი მიცეს და დაბარეს, რომ პროლეტარიატს თხოვნა არ შეფერის. შურისძიების ძლიერი გრძნობა მან წყველა-კრულვით გულის სიღრმეში ჩაიმარხა, ნაპირნახულევი, გამოვლილი ტკივილები თავის მოძმეს გაუზიარა და მის აზროვნებაშიაც ნახტომი მოახთინა. კრიზისი დაიწყო ისე, როგორც ჯერ არსათ დაწყებულა საზოგადოებრივი კრიზისი, არც ინგლისში, არც გერმანიაში, არც სხვაგან სადმე ევროპაში, არც თვით განთქმულ საფრანგეთში.

სამშობლო განსაცდელშია! იაპონელებმა ყველგან საშინლათ დააძარცხეს ჩვენი ჯარი, ძლიერი არმია გაფანტეს, აიღეს პორტ-არტური, აიღეს მუკდენი, ტელინი და ახლა ხარბინს ემუქრებიან. შიგ ალი მოედო რუსეთს ყოველ მხრიდან: პეტერბურგში და როსტოვში, რიგაში და სარატოვში, ვარშავაში და ბათუმში, ვილნოში და ლოდში. იწყება სიმშლიობა, ეკონომიური კრიზისი მწვევადება, ხოლერა ახლოვდება, აბოზოქრებული ხალხი ღელავს; იზდება თავგამოდება და სასოწარკვეთილება. იაპონიის ჯერ ახალგაზდა და ჯანმთელომა ბურჟუაზიამ მძიმე და განუკურნავი ქრილობები დააჩინა ჩვენ „სამშობლოს“: ოფიციალური რუსეთი ეძებდა დაკარგული

ავტორიტეტის აღდგენას, შერყეული ნიადაგის განმტკიცებას, ხალხის გულის გადაბირებას, სამხედრო ძლიერებით მის მოყიდვას; მას მაგიერ მან მოიპოვა სამარცხვინო დამარცხება, დაკარგა კრედიტი ევროპის და რუსეთის ბურჟუაზიის თვალში, დაკარგა ძველი სამხედრო ღირებულება და მამა-პაპური გავლენა. ომი ოფიციალურ რუსეთს მძიმე ლოდით გულს დააწვა და იმანაც ეს სიმძიმე საზოგადოებას აგრძობინა. მარა ყველაზე მეტათ საზოგადოების საძირკველს ემწვავა: ყველაზე მეტათ პროლეტარიატი გრძობს ფეოდალიზმის სიღრუბლებს, ყველაზე ადრე და უფრო ადვილათ ის უზიარეს გულის ნადებს თავის მოძმეს და საერთო გამოცდილებიდან დასკვნას ყველაზე ადრე აკეთებს. ის წამოიწია და საზოგადოება ააზვირთა, ააშფოთა. სამშობლომ თავის განსაცდელი ნათლათ დაინახა, ღონე მოიკრიფა, შესატაკებლათ მოემზადა, უიარაღო ხალხთან შესატაკებლათ. ერთხელ კიდევ დამარცხდა პროლეტარიატი და ნელ-ნელა დაცხრა, დროებით დაშვიდდა.

სამშობლო მაინც განსაცდელშია! მან იგრძნო, რომ მისი გამარჯვება პირობის გამარჯვებაა, რომ საკმაოა ორისამი ასეთი გამარჯვება და ის დაეცემა ძლევა-მოსილი მტრის ფეხთ ქვეშ, ღონე მიხდელი, უშემწყვთ, სისხლის და ცრემლის მორევში; ის ხედავს, რომ სამშობლო სუსტდება, მამულისშვილთა ბანაკი კლებულობს და თვალ და ხელთ შუა ქრება; იზდება პირიქით არაკეთილ მოაზრეთა ბრბო, მათი ძალა და თავგამოდება. „როცა მცირე ჯგუფი მთელს საზოგადოებას დამნაშავეთ აცხადებს და მას კანონს გარეშე აყენებს, ჩანს ამ ჯგუფის გასამართლების დღე მოახლოებულია!“ — ჩანს ჩანს ჩანს მას სული ბოროტი და ამით გულს უშხამავს, ენერგიას უსკობს, სასოწარკვეთილებაში ავდებს. აი ეს დღეც ახლოვდება და მისი მოსვლა აუცილებლობათ გარდაიქცა.

შერცხვნილი ჯარი მანჯურიიდან შინ დაბრუნდება. ნუ თუ ის თავის თავს არ მიცემს იმ კითხვას, თუ ვინ არის მისი სირცხვილის მჭმვეელი, მისი დამარცხების, მისი აღარებელი ტანჯვის, გავლილი სიმშლი-წყურვილის და აუწერელი ვაგების მიზეზი? პასუხი ერთათ ერთია. ნუ თუ შემდეგ ის არ იკითხავს, ვისთვის და რისთვის იბძოდა ის, რისთვის იტანდა ხეობრივ და ფიზიკურ გაჭირვებას და დამცირებას? პასუხი აქაც მხოლოთ ერთია. მერმე განა შესაძლებელია, რომ ყველა გამოვლილი და ნანახი გამოცდილების შემდეგ იმან შინაურ მტერს შეგებდლოს, არა, ისიც უმუხტობს სამშობლოს და მას სასოწარკვეთილებაში ჩაადგებს, საბოლოოთ დაცემს, უფსკრულისკენ წაუბიძგებს. ახლო მომავალში მოჩანს ის საშინელი სურათი, რომელზედაც დაფლეთილი მხედარი დაფლეთილ გლეხს მეგობრულათ ეხვევა. მაშ, სამშობლოს განსაცდელი მოელის!

გლეხობაში უთავბოლო უსამართლობამ და დაბეჩავებამ აღარებელი ენერგია დაამზადა; ქალაქიდან სოფელში ნაპერწყმები გადაცვივდა და სოფელსაც ცეცხლი მოედო და გამძლავრდა. მესაკუთრე კლასები დაფრთხა, მოახლოებული ქარიშხლის ქუხილი მოესმა და თან-და-თან ოპოზიციას მოემხრო. იმანაც იგრძნო, რომ დაუსრულებელ ანარქიაში და პოლიტიკურ რყევაში ეკონომიური წარმატება შეუძლებელია. მისი ჯიბის ინტერესები ჭირვეული ბიუროკრატის ინტერესებს ეწინააღმდეგება, ამ უკანასკნელის წყალობით მისი ჯიბე დამტკიცდა და მუდამ შიშში იმყოფება. მაშ, გაუმარჯოს ახალ რუსეთს, ბურჟუაზიულ სახელმწიფოს, გარეშე ელემენტებიდან გაწმენდილს! უნივერსიტეტები და გიმნაზიები დაიხურა და მოსწავლე ახალგაზდობაც ქუჩაში გამოვიდა: განყენებულმა მეცნიერებამ მნიშვნელობა სრულიათ დაკარგა, უკან მიეფარა და მისი ადგილი „წყველმა ქუჩამ“ დაიკავა.

პოლიტიკურმა აღზრდამ დასუსტდა საზოგადოების მნიშვნელობა სახელოვანი ბანაკი, ერთ წელიწადში მთელი თავისი ძველთაგან შერჩენილი სიძლიერე და ენერგია დახარჯა, შეუპოვარ მტრებს მიალია. სამშობლო ძლიერ განსაცდელშია!

სამოქალაქო ბრძოლა რუსეთში შემადრწუნებელი სისხლის ღვრით დაიწყო და მომავალშიაც ის ცეცხლით და მახვილით გაიკაფავს გზას. მშვიდობიანი გზით თავისუფლების მოპოება სანატრელია, მარა ის ჩვენში შეუძლებელი შეიქნა, ძალმომრეობა არა სასურველია, მარა ის აუცილებელი შეიქნა. ფეოდალიზმის ნაშთი აუტანელ ტვირთათ დააწვა რუსეთს მკერდზე და არაფრის დათმობა არ უნდა. საზოგადოება წინ მიდის: ეკონომიურმა წარმატებამ წარმოშვა ახალი საზოგადოებრივი ფორმები, ახალი კლასები, ახალი მოთხოვნები. პირველი წურბელათ, ხორც-მეტათ გადაიქცა მეორეს ნორჩ ტანზე და მისი სისხლით საზრდოობს; ამ გვარ საზოგადოებრივ ძალთა შერიგება შეუძლებელია და მხოლოთ გაუსწორებელ უტოპისტებს შეუძლია იმაზე ოცნებობა. ამ გვარ შექმნევაში ორი გზა-და დარჩენილა: ან რუსეთის საზოგადოება გაიხრწნება ისე როგორც ძველი რომის და საბერძნეთის საზოგადოება გაიხრწნა, ან მოისპობა ფეოდალიზმის ყოველგვარი ნაშთი და განთავისუფლებული საზოგადოება ფრთებს გაშლის. აი ამიტომ დაწყებული ბრძოლა სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაა; ის არის ბრძოლა არა მარტო უფლებებისათვის, არამედ არსებობისათვისაც.

აი ამ ისტორიულ შეტაკებაში ცენტრალური ადგილი პროლეტარიატს უჭირავს, უმთავრესი როლი იმას აბარია. ყველაზე მტკიცე ორგანიზაციები იმან შექმნა, ამხანაგური დისციპლინის მნიშვნელობა ყველაზე ადრე მან შეისისხლხორცა, პოლიტიკური ინიციატივა ყველაზე მეტათ შეგნებულმა პროლეტარიატმა გამოიჩინა. იმან მიიტანა პირველი იერიში, იმან შეარყია მტრის ღედბოძი და ის გამოიყვანს ამ შეჯახების დროს საბოლოო დასკვნას, ის დაამყარებს, ერთი სიტყვით უკიდურეს დემოკრატიას. მარა საკითხავია, შეუძლია თუ არა რუსეთის პროლეტარიატის შეგნებულ ავანგარდს გასცილდეს ახლავე კაპიტალისტური საზოგადოების საზღვრებს და შეუდგეს თავისი საბოლოო მიზნის განხორციელებას, კოლექტივისტური საზოგადოების დამყარებას? რასაკვირველია, არა: რუსეთის საზოგადოება არ არის საკმაოთ განვითარებული ეკონომიურათ, მისი წარმოება ჯერ ნორჩია, საწარმოვო იარაღები შედარებით უკან ჩამორჩენილია, გლეხობის უმრავლესობა მხოლოთ ახლა გამოდის პირველყოფილ მდგომარეობიდან და თავს ყოფს კაპიტალისტური საზოგადოების ერთეულში. სანამ პროლეტარიატი ბურჟუაზიულ რევოლუციას ახდენს, ის იწვევს საერთო თანაგრძობას და ამ თანაგრძობის ატმოსფეროში მოქმედება შესამჩნევათ უადვილდება; მარა ეს თანაგრძობა მაშინვე ბრახმორეულ წინააღმდეგობათ გადაიქცევა, როგორც კი შეეხება ის ბურჟუაზიის წმიდათაწმიდას, კერძო საკუთრებას; გლეხობის უმრავლესობა, რომელიც ასე იტანჯება კაპიტალისტური საზოგადოების განუვითარებლობის გამო, მიუდგომელ კლდეთ გადაექცევა კოლექტივისტურ ტალღებს და შეაჩერებს მის მიმდინარეობას.

მარა რუსეთის კრიზისი უსათუოთ გამოიწვევს პოლიტიკურ რყევას მთელ დასავლეთ ევროპაში, შეიძლება კიდევ წააქეზოს ევროპის რეაქციონური ძალები ხელი გამოუწოდოს თავის მოძმეს, რათა ამით საიმედო მოკავშირე გადაარჩინოს. ყოველ შემთხვევაში, რუსეთის კრახი, უძლიერესი რეაქციონური ბუმბერაზის დამხობა წარმოუდგენლათ დააჩქარებს პოლიტიკურ განვითარებას, გაძლიერებს პროგრესულ საზოგადოებრივ ტენდენციებს და ყველაზე უწინ პროლეტარიატის

პარტიას. ყველა ამას შეუძლია გაჭიმული ძაფები დაწვეტოს და მოწინავე, შეგნებული პროლეტარიატი ერთი ნახტომის, სახელმწიფოს სათავეში მოაქციოს, ამას შეუძლია ერთი ძლიერი დაკვირვებით ბატონობა ბურჟუაზიას ხელიდგან გამო-სტაცოს და დიქტატურა მუშათა კლასს ჩააბაროს. ერთი რაიმე უბრალო ღონისძიებით პროლეტარიატი შეძლებს სა-ზოგადოების უფრო გაჭირვებული და ჩაგრული ნაწილის გა-დაბირებას და სამუდამოთ თავის თავთან დაკავშირებას. ის დაანგრევს ძველ შენობას და ახალი საზოგადოების საძირ-კვებს ჩაყრის. დასავლეთი ევროპა მომწიფდა ეკონომიურათ ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობის დასამყარებლათ, მან შექმნა აგრეთვე თითქმის ყველა სახელმწიფოში პროლეტა-რიატის ძლიერი ორგანიზაციები და ახლა მხოლოდ საბაბია საჭირო. რუსეთის კრიზისი მიცემს ამ საბაბს *). ... ამ გვარათ საერთაშორისო კაპიტალის სამშობლოც განსაცდელშია!

ლიადი დრო ახლოვდება...

დღეს ყველასათვის თვალსაჩინო გახდა, რომ უმაღლეს სასწავლებლებში მოხდა ის, რაც ძნელი წარმოსადგენი იყო ამ ორი თუ სამი წლის წინეთ, ე. ი. საყოველთაო გაფიცვა. ამ მოვლენამ, რასაკვირველია, ბევრი ალაპარაკა, ბევრი გადაიყ-ვანა ვიწრო სამეცნიერო კაბინეტიდან პოლიტიკის სფეროში და გულმოდგინეთ შეუდგნენ მიზეზების გამორკვევას. გაფიც-ვის მიზეზი მთელი დღევანდელი წესწყობილებაა. მიზეზის და-სახელების გარდა გამოარკვევს თავისი ასეთი თუ ისეთი შე-ხედულება გაფიცვაზე. ჩვენ კი გვინტერესებს ამ უკანასკნელთა შორის ის შეხედულება, რომელიც უარ ყოფს გაფიცვას, რო-გორც ფორმას პოლიტიკური ბრძოლისას, თუმცა ამ ბრძო-ლას საჭიროთ თვლიან. ამ მხრით მეტათ საინტერესოა „პრა-ვო“-ში დაბეჭდილი წერილი ს. სავინისა: „გიფიცვა უმაღლეს სასწავლებლებში“ («Право» 1905 г., № 11). ამ წერილის გარჩევას ჩვენ არ შევუდგებით, ვიტყვი მხოლოდ, რომ ავ-ტორი ეკუთვნის მოაზრეთა ჯგუფს, რომელსაც ჯერ კიდევ ვერ შეუგნია ის ანბანური, თვალ-საჩინო ქეშიარტება, რომ სტუდენტობა, როგორც მთელი საზოგადოება, დაყოფილია სხვა და-სხვა ჯგუფებათ, რომლებიც ამა თუ იმ კლასის იდე-ოლოგებათ უნდა ჩაითვალოს, რომ მათ შორის არსებობს კლასიური განხეთქილება, რაც შეუძლებლათ ხთის რაიმე არსებითი საერთო პოლიტიკური პროგრამის შემუშავებას. მართალია, ესლანდელი მოძრაობა პირველ შეხედვით პოლი-ტიკურ ბრძოლაზეა აგებული (სადაც სხვა და სხვა ჯგუფების დროებით შეთანხმება შესაძლო ხდება), მაგრამ მას საფუძე-ლათ უდევს კლასიური უთანხმოება. პოლიტიკური ბრძოლა შედგება კლასიური ბრძოლისა, და თუ ესლა პოლიტიკური ბრძოლა უფრო გამწვავებულია, ეს იმას ნიშნავს, რომ ეკო-ნომიურ ნიადაგზე აღმოცენებული განხეთქილებას მიუხსენებია უკიდურეს წერტილამდის და დაუყონებლივ თხოულობს გაწესრიგებას. ვისგან გაისმა პირველი მედგარი ხმა თანამე-დროვე წესწყობილების ძირითად შეცვლაზე? მშრომელი ხალ-ხიდან, რომელსაც ეს უკანასკნელი მძიმე უღლათ აწევს და მის სამუდამო განთავისუფლების გზას უღობას. მაგრამ ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ თანამედროვე ბიუროკრატიული წეს-წყობილება არ აფერხებდეს სხვა საზოგადოების ჯგუფებსაც.

*) ეს აზრი ეკუთვნის კარლ კაუცკის და გამოთქმულია მის პოლე-ტიკურ სტატიათა სერიაში: Die Waffen der Revolution. (N. Z. 1903—4).

პოლიტიკური განწყობილება, აღმოცენებული განსასწავლელ ეკონომიურ პირობებში, კარგავს თავის მნიშვნელობას, ხდება მეტ-ხორცათ და აფერხებს წინმსვლელობას, როცა ეს უკანას-კნელი იცვლება. მაშინ ამხედრდება მთელი საზოგადოება დამაფერხებელ წესწყობილების წინააღმდეგ და ყველა კოთხე-ბიდან გაისმის პროტესტის ხმა. თუ უწინ ქუჩებში გაისმოდა მუშების მედგარი ხმა, თუ მარტო ისინი გამოდიოდნენ ბრძო-ლის ველზე, დღეს ბრძოლის ველიდან თუ არა, კაბინეტე-ბიდან მაინც კი ისმის სხვა და სხვა ელემენტების უკმაყო-ფილება, სხვა და სხვა ბანკეტებზეც კი გამოაქვთ „იაფ-ფასია-ნი“ რეზოლითციები, ყველა მათ აქვთ მხოლოდ ერთი საერ-თო; „ასე ცხოვრება არ შეიძლება“, დღევანდელი პირობები უნდა შეიცვალოს. მაგრამ შეცვლაც არის და შეცვლაც. 1861 წელს რუსეთში გაანთავისუფლეს ყმები, მოხთა ცვლი-ლება, მაგრამ ისე კი, რომ დღესაც შესაცვლელათ არის. თუ ჩვენ ჩაუკვირდებით სხვა და სხვა ჯგუფების პოლიტიკურ პროგრამას დავეინახავთ, რომ მათ შორის დიდი არსებითი გან-სხვავებაა. ყველა მათ პროგრამაში ჩაქსოვილია თავისი „მე“. ყველა ჯგუფს უნდა პირობები შეიცვალოს, მაგრამ ისე კი, რომ თავისი არსებობა პროფესიონალური, წოდებრივი... შერჩეს. ამ ნაირათ პოლიტიკურ პროგრამასაც თავის არსებობის შერჩე-ნის დაგვართ ადგენენ. მაუხედავთ აუარებელი რეზოლიუ-ციებისა, ეს უკანასკნელნი განიყოფებიან ორ ნაწილათ: ერთი წმინდა დემოკრატიულს (რასაკვირველია უმცირესობა), მეორე კი მხოლოდ ლიბერალური. ეს ნიშნავს, რომ საზოგადოება ორ ბანაკათ არის გაყოფილი: ერთ მხარეზეა მშრომელი ხალ-ხის სურვილების, ქირ-ვარაჟის წარმომადგენელნი, მეორეზე კი იმას, ამ მშრომელ ხალხის ზურგზე დათარეშობენ. შეაძლე-ბელია მათ შორის რამე საერთო იყოს?—სტუდენტობაც ამ ორ ბანაკათ გაყოფება და მათ შორისაც არაფერი საერთო არ არის, მათ შეეძლოთ მხოლოდ ვიწრო აკადემიურ ნია-დაგზე ებრძოლათ ერთათ, მხოლოდ როცა დადგა დრო სა-ხელმწიფოს წესწყობილების ძირიანათ შეცვლისა, როცა ამა თუ იმ კლასის მდგომარეობის შეცვლაზე მივიდა საქმე, მაშინ კი სტუდენტობა, როგორც სხვა და სხვა კლასის წარმომად-გენელი უნდა და მლილიყო და სხვა და სხვა კუთხეებში დაეწ-ყოთ მუშაობა. ეს ასეც მოხდა. სტუდენტების საერთო გა-ფიცვის მიზეზათ ჩვენც ესლანდელი ანორმალური დახავსებული პირობები მივანიხან. მხოლოდ იმ განმარტებით, რომ ამ პი-რობებმა მიადრწია უკიდურესობამდის და დადგა დრო, როდეს-საც ყველამ თავისი უნდა თქვას; სტუდენტობა კი როგორც „თავისის“ არა მქონე, ბუნებრივია, რომ დაიშალა, რათა თავისთანებს მიმართოს.

როგორც ფორმა პოლიტიკური ბრძოლისა საერთოთ სტუდენტობისათვის შესაძლებელია მხოლოდ ერთი ე. ი. გა-ფიცვა.

სიო ქ—ლი

მოკლე შენიშვნა თავ. ანაუხრთა კრებაის შესახებ.

რამდენჯერმე დავესწარი თავად-ანაუხრობის კრებას და სამწუხაროთ უნდა შევნიშნო ერთი სუსტი მხარე. აქ იყო კა-მათი ყველაფერზე და დალაგებით კი არაფერზე ორატორებს ეტყობოდათ მეტის მეტი აჩქარება. ეტანებოდნენ წვრილმა-ნებს, როცა უმთავრესი თითქმის ხელ უხლებელი რჩებოდა მაგალითათ რა ერთგულობით გაისმოდა ავტონომია, რა გაა-კაცებით უწოდებდნენ დამსწრეთ, იმათი აზრით, ამ წმინდათა წმინდისკენ, მაგრამ თუ ეცადა ვინმე დალაგებით აეხსნა, რა არის ავტონომია! ეს იმასა გავს, ადამიანს ურჩევდეს სადმე

გადასახლებას და იმ ალაგზე მხოლოდ გაცვრიო, ან სულ არას ეუბნებოდნენ. თითქო ეს თავის თავით ვაგებული იყოს. ჩვენ გვგონია, ამის უთქმელობა დავიწყებას არ უნდა მიეწეროს, არა, ოფრო თვით ამ ავტონომიის შინაარსის გაუგებრობას ორატორების მხრით, რისთვისაც უხვევდნენ პირ და პირ გზას და კითხვის გარშემო ტრიალებდნენ.

საკვირველიც არ არის. რა სახე უნდა ქონდეს იმ ავტონომიას, რა განკერძოებული, რა საერთო ყველა დანარჩენ სახელმწიფოს ნაწილებთან, ეს მეტის მეტათ დიდი კითხვაა, საგანი ღრმა მოსაზრებისა. მართლაცა და როგორი წესწყობილებაა სანატრელი—ეს მეტის მეტით ფრთხილი საკამათო საგანია, ვინაიდან ეს ეხება ხალხის ბედს. ეს კი საანზნო ჭეშმარიტებაა, რომ როგორი სახეც უნდა ქონდეს ამ წესწყობილებას, იმაში დაცული უნდა იყოს ინტერესი უმრავლესობისა და არა მცირე ნაწილისა. ასეთ უმრავლესობას და უმცირესობას თვითეულ ერთში წარმოადგენს, როგორც ვიცით ერთის მხრივ მუშა, მშრომელი ხალხი, ე. ი. უმრავლესობა, და მეორეს მხრით კაპიტალისტები, ანუ უმცირესობა. ესენი შეადგენენ ორ კლასს, რომელთა ინტერესი შეუთრგებელია ერთი მეორესთან, ვინაიდან ერთის გამარჯვება ნიშნავს მეორის დამარცხებას განურჩევლათ იმისა ეკუთვნის ერთ ერს თუ არა. ვიქონიოთ ეს გარემოება მხედველობაში და შევეკითხოთ, რა პირობაში შეიძლება თვითეული ერის უმრავლესობის წინ სვლა?, ანუ შესაძლოა, თუ არა ამის განხორციელება ისეთ ეროვნულ ავტონომიაში (რომლისკენაც გიისწრაფიან), სადაც ერთი ერთ მოწყვეტილი ექნება მეორე ერისაგან, როგორც კაპიტალისტი, ისე მშრომელი ხალხი დაემქვემდებარება მათათ შინაურ კანონებს? ავიღოთ მაგალითათ ამ პირობაში საქართველო. ვნახოთ რა მოყვება ამათ. როგორც აღვნიშნეთ აქაც, როგორც საერთოთ, ინტერესი მცირე ნაწილისა (კაპიტალისტები) ძირითადად ეწინააღმდეგება უმრავლესობის ინტერესს. ვინც იაფათ მიაწვდის შრომას მწარმოებელს, ისიც ამასა კიდებს ხელსა, განურჩევლივ იმისა რომელ ეროვნებას ეკუთვნის მუშა ხელი. ამას მოითხოვს არსებული კონკურენცია. აქედან აი რა გამოდის: იმ დროს, როცა ქართველი მუშა არ ჯერდება ხელ ფასს ან სხვა პირობას ქართველსავე მწარმოებელს, იმ დროს როცა მთლათ ქართველი მუშები გაიფიცენ ვისმეს წინააღმდეგ, მაშინ რომელიმე ერის მუშები ვთქვათ თათრები მზათ არიან გამოუცხადონ თავიანთი თანხმობა ქართველ მრეწველს; ამ გვარათ ჩაიარა უნაყოფოთ ერთი ჯგუფი მუშების გაფიცვამ. ესევე მოხდება ცალ-ცალკე სხვა ერებშიაც. ეს გარემოება კი ხელ საყრელია მრეწველისათვის. ამ პირობაში ყველგან ხარალობს ერის უმრავლესობა უმცირესობა კი პირ იქით ლაღობს; რა არის მიზეზი? ცხადია: მუშათა ჯგუფების ერთი მეორესთან კონკურენცია განურჩევლათ ეროვნებისა.

რა დაიხსნის ამათ ამ მდგომარეობიდან? ერთათ ერთი პირობაა ყველა მუშათა შეერთება, თანხმობით მოქმედება ყველა მწარმოებელთა წინააღმდეგ, რის მაგალითსაც ვხედავთ დღეს. მაშ თუ ესეა, რა სახეც უნდა მიიღოს წესწყობილებამ, როგორც უნდა იყოს კერძო ერების მართვა გამგეობა, თვითეული ერის უმრავლესობის ინტერესი აუცილებლივ მოითხოვს ერთ პირობას—ყველა მშრომელთა როგორც ერთი კლასის ნაწილთა შეერთებას, საერთო კანონმდებლობას, რამდენათაც ეს საქიროა მეორე კლასზე გამარჯვებისათვის.

ვინა ვარ.

საგურამოს და ზოკორტის საზოგადოება.

საგურამოს საზოგადოების მცხოვრებლებმა ექვს მარტს თავი მოიყარეს და მოილაპარაკეს თავის ქირ-ვარამზე, თავისს დაღწევებულ ცხოვრებაზე. ხალხმა გადაწყვიტა «ბოიკოტი» გამოუცხადოს აქაურ მემამულეებს: ილია ჭავჭავაძეს, გივი სტარასელსკის და ტატო ციციშვილს. «მართლაც შეწყვიტეს იმათთან ყოველგვარი დამოკიდულება. ასე გაშინჯეთ თ. ჭავჭავაძეს ყავდა ახალსოფლიდან ერთი დედაბერი მგქათმით; იმის შვილის სახლს ცეცხლი წაუკიდეს, რატომ დედაშენი არ ანებებს თავს მებატონესთან სამსახურსაო და კაცი იძულებული გახდა ძალით გამოეთრია გაჯიუტებული დედაბერი. ამათ მაგალითს მიბადა ჭოპორტის საზოგადოებამ და ამგვარათ გაფიცვა მოედო მთელ გაღმა-გამოღმა საგურამოს 16 სოფელს-20 მარტს თავი მოიყარა ხსენებულმა 16 სოფელმა ერთათ. კრებას 2000 მეტი კაცი და ქალი დაესწრო. მოილაპარაკეს თავიანთ ქირ-ვარამზე, გათანხმებულ და მიწასთან გასწორებულ ცხოვრებაზე. ბევრი გულის გასაგმირი და სულის აღმა. შფოთებელი ამბები თქვა ხალხმა ამ კრებაზე. მოვიყვან აქ ორიოდღეს ნიმუშათ, თორემ მთლათ იმისი დაწერა ადვილი საქმე არაა.

ერთმა ახალ-სოფელელმა გლეხმა თქვა: „გასულ ზაფხულში როცა სანადელო ყანა მოვმკე, ვეახელ ბატონს და მოვახსენე, რომ მოურავი გამოვეჯავნა და ძნა გავგეყო. ველოდე ერთი დღე, მაგრამ არ გამოჩნდა; მეორე დღეს ნაშუადღევს ჩამოვიდა მოურავი, კაცი გულ-ქვა და შეუბრალებელი. გავყავით ყანა, დაუდგე ჩემს ურემზე და ამასობაში კიდევ დაღამდა. «ახლავე წამოიღე ურემიო» მომძახხა მოურავმა და თითონ კი ცხენი გაქუსლა. რადგან ღამე ბნელი იყო და გზა ცუდი ილია ჭავჭავაძის კალომდე, შემემშინდა ურმის გაღაბრუნება და იმ ღამეს მაგიერ მეორე დილას წავიდე ურემი. ვიდრე მოურავი და ილია ჭავჭავაძე გამოიღვიძებდნენ მე ურემი კალოზე მივიტანე, მაგრამ მაინც ვერ გადავუჩი მოურავის რისხვას და ლანძღვას. არ მიიღო ძნა, ბატონი აბძანდებდა და ის მიიღებდა. დიდი ხნის ლოდინის შემდეგ აბძანდა ბატონი ილია ჭავჭავაძეც, გამობძანდა ბალონზე, დამტყავლა და დამტყავლა. მერე დამიწყო უშვერის სიტყვებით ლანძღვა. «ახლავე ეგ ძნა დააბრუნე და იქვე ჩაიტანე სადაც დაუდგე, როცა მოურავს დრო ექნება ჩამოვა, ახლათ გადმოითვლის და გაყოფსო.» ბევრი ვემუდარე, ვეხვეწე, ვხლა დაკეთვალთ თუ ერთი თავთავი აკლდეს თავი მომჭერი მეტქი; თუ აღაპიანს არ იბრალეებს ეს უნო საქონელი მაინც შეიბრალებე მეოქი, მაგრამ ამაოთ ძნა ისევე იქ ჩავიტანე; დავცალე ურემი და ველოდე ერთი დღე, მეორე, მესამე, მაგრამ არ არის მოურავი. იქ ველოდე მინამ ძნა საქონელმა არ დაშალა და გააოხრა.»

„ამ ზამთარსა, დაიწყო სოფელ გურამინთ კარგლმა გლეხმა, დიდი ყინვებისაგან წყალი, რომლითაც მთელი ოთხი თუ ხუთი სოფელი ვსარგებლობდით გაიყინა. გაიყინა ისე, რომ მთლათ უწყლოთ დავრჩით. სოფელს ზევით სამ გვრსზედ ტყეში და მიუვალ დღეში ჭავჭავაძის მამულში, გამოდის პატარა წყარო, რომელიც ზამთრობით არ იყინება. დავიწყეთ ამ წყაროთი სარგებლობა; დაჯვისია თავადმა მოურავები, ბიჭები და აგვიკრძალა წყლით სარგებლობა. თანაც გვითხრეს, ვისაც წყალი უნდა იმან სულ თითო საქონელზე ათი შაური უნდა გვაძლიოს თვეშიო, და სასმელ წყალს მუქითათ დაუთმობთო. იძულებული ვიყავით დავთანხმებოდით; მაგლი ზამთარი ვაძლიეთ ასე უცნაური ხარკი. ჩვენ სოფელში იყო ერთი ძალზე დატაკი კაცი, ასე რომ ჩვენ—ღარიბებს გვეყავდა ზურგზედ აკიდებული თავისი ცოლშვილით. ერთ დღეს ამ კაცს ავმსო

ორი კოკა, გადაეკიდნა მხარზე და მიქონდა სახლში. გზად გამოვლილი დაინახა ი. ქავჭავაძის მოურავმა, გაკარდა, სწვდა ყელში, დაუწყო ლანძღვა, რატომ თვეში ათ შაურს არ იხდია. გლახმა მიუგო: „თქვენ ათი შაური საქონელზე დაადგინეთ და მე კი კატაც არა მყავს; ან ათი შაური ვინ მომცა, ეს ორი კვარა რაც ავლანტალდი ლოგინიდან, ხომ იცი სულ ავათა ვარ, ნათქვამია „წყალი მდევსა და გველამაჰსაც არ დაუქვრია“-ო და თქვენ ხომ ქრისტიანები ხართო. შენთან ბევრი ლაპარაკი არ ღირსო, ამ სიტყვებით მივარდა მოურავი საცოდავს და ორივე სასვე კოკა ზედ გადაამტვრია ნახევრათ შიშველ გლახს. ამ ამბავს ილია ქავჭავაძე ბალკანიდან უყურებდა 400 მანეთიან ქურქში გახვეული, გულიანათ იცინოდა და თანაც აქებდა ერთგულ მოურავს: „ყოჩაღ მემარნიშვილო, ყოჩაღ ვგრე სოსხი უნდა მისცე, რომ თავზე არ წაგვასხდნო“. უბედური გლახი ვიდრე სახლში მივიდოდა დასველებული, გზაში მთლათ გაყინულიყო. მივიდა სახლში მარა იქაც კერა გაციებული დახვდა უშეშობის გამო. გახდა ხელ ახლათ ავათ და ერთ კვირაზედ გაათავა მოავალ ტანჯული და წამებული სიცოცხლეო“ დაათავა გლახმა ეს შემხარავი ამბავი. ეს „რა გავაგდებო სავადიშვილი კარგი რა არი ავი რა იყოს“.

თუ რომ ცნობილი მგოსანი ასეთ ამბებს ჩადის გლახებთან, მაშ სხვა საგურამოს მტრატონეები რაღას იზამენ? ეს შკითხველისათვის მიმინდვია გამოსაცნობათ. თავიანთი ყოფამდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ გლახებმა ამ კრებაზე შემდეგი მოთხოვნებიანი დაადგინეს:

- 1) მოისპოს გლახთა დროებითი ვალდებულება და ხიზნობა და მათი ნადვლები უსასყიდლოთ მათ სრულ საკუთრებათ გამოცხადდეს.
- 2) ყველა გლახს დაუბრუნდეს ის მიწა ადგილები, რომელიც მათ ჩამოაკადეს ბატონ-ყმობის გაუქმების დროს. (ტყე, საბალახო, წყალი და სხვა).
- 3) სახაზინო და საეკლესიო მიწები გლახებს საკუთრებათ მიეცეთ.
- 4) მიწის ღალა არ აღემატებოდეს მთელი მოსავლის მეთედს თუ ზედმეტი მიწა დაჭირდა გლახს. მემამულემ თავისი წილი თითონ უნდა წაიღოს თავისი ხარჯით.
- 5) დაუბრუნდეს გლახებს ის ფული, რომელიც გადახადეს მათ თავის დახსნის დროს. ეს ფული გადახდეს საუფლისწულო და საეკლესიო მამულებს, აგრეთვე იმ თავადებს და აზნაურებს, რომლებმაც ამ გადასახადებით ისარგებლეს. ყველა ამ ფულით უნდა დაარსდეს ცალკე ფონდი საფლის საჭიროებათა დასაკმაყოფილებლათ (შკოლები, საავათმყოფოები, გზების გაყვანა, წიგნთ-საცავი და სხვა).
- 6) ამავე ფონდს მიემატოს ის მალაზიას ფული თავის სარგებლით, რომელიც გლახებს უნდა დაუბრუნდეთ ხაზინიდან.
- 7) მოისპოს ყოველგვარი ბეგარა მემამულეთა სასარგებლოთ (მაგ. ძღვენი, ხარ-გუთნით და მუშა ხელით მიხმარება და სხ.).
- 8) ეკლესიის ყარაულობა დაევალოს თვით ეკლესიას თავის ხარჯზე, გზების კეთება კი ყველა წოდებას.
- 9) მოისპოს ღრამა და სხვა ყოველგვარი გადასახადი მღვდლის სასარგებლოთ. ეკლესიის ხარჯები იმათ გასწონ, ვისაც სურთ მღვდელი და ეკლესია.
- 10) მოისპოს ყოველგვარი ბაჟები არაყზე. სპიჩაზე, ნავთზე, შაქარზე, თამბაქოზე და სხვ. ერთი სიტყვით ყველა პირდაპირი და არა პირდაპირი გადასახადები და ამის მაგივრათ სახელმწიფო გადასახადი დაწესდეს შემოსავალზე. ვისაც წლიურათ 500 მანეთზე ნაკლები შემოსავალი ქონდეს, იგი სრულიათ განთავისუფლებულ იქნეს გადასახადისაგან.

11) სახელმწიფო ტყეები და სახნავი მიწები გადაეცეს გლახთა საზოგადოებას თავის საერთო სასარგებლოთ და საწარმოებელათ.

12) წოდებათა გაუქმება და ფართო თვით-მართველობის დაარსება. თვით ხალხი უნდა ირჩევდეს თავის მოსამართლევს.

13) მუდმივი ჯარების გაუქმება.

14) უფასო და სავალდებულო პირველ-დაწყებითი სწავლა.

15) მოგვეცეს თავისუფლება კრებების, სიტყვის, წერის, ბეჭდვის, გაფიცვის და კავშირების. მოგვეცეს ნება ჩვენი არჩეული წარმომადგენლები ვიყოლიოთ არსებულ წეს-წყობილების შეცვლის და ახალის დადგენის დროს.

ამი შემდეგ ხელმოკრეთ შეფიცეს გლახებმა ერთმანეთს პურზე და მარილზე. დაუმატეს: ვიბრძოლოთ, გავწყდეთ ცოლით შევილამდე ვიდრე სრულებით არ დავაკმაყოფილებენ, და პირის გამტენს სიკვდილით დასჯაც გადაუწყვიტეს.

რასაკვირველია, ეს კრება არ გამოეპარა მებატონეებს ზოგიერთა პირების შემწეობით, რომელთაც ქვევით მოვიხსენიებთ გივი სტაროსელსკი და ი. ქავჭავაძე მაშინვე დაფიცურდნენ, სთხოვეს მთავრობას ჯარი „ბუნტის“ ჩასაქრობათ. გივი სტაროსელსკი წერს თურმე თავის თხოვნაში გლახებმა გადაიწვეს საბძელ-კალო და თივა, გადამაჭრეს ვაზი და ხეხილი, დამინგრეს სახლ-კარი და შვილებს მიხოცვენო.

1 აპრილს მოვიდა სოფელ საკურამოს ერთი როტა ჯარი დღუშეთის მაზრის სამმართველოს მოხელის ა. გედევანიშვილის თან ხლებით. როცა რაზმის უფროსმა ნახა საგურამოს სოფელის სრული სიდიდე და გლახების თავდაჭერილობა, ნამეტურ გაუკვირდა. აქ არც ერთი არ არის მართალი, რასაც სტაროსელსკი იტყობინებოდა და მაშინვე მოთხოვა ბინა სტაროსელსკის ჯარის დასაბინავებლათ და სურსათი, სტაროსელსკიმ ერთზედაც და მეორეზედაც უარი უთხრა, მხოლოდ აფიცური მიიბატოჟა თავისთან გედევანიშვილითურთ. ჯარი,—ბძანა სტაროსელსკიმ,—სოფელს უნდა ჩაუყენო, დაანიავო, აიკლო, რომ შეშინდენ და ქედი მოიხარონ ჩემ წინაშეო, რაც დადისტურა ა. გედევანიშვილმა. მაგრამ ამაზე კაპიტანმა უპასუხა: მე ჩემი ინსტრუქციით ვმოქმედობ და არა ვისიმე ჟინი უნდა დავაკმაყოფილო. შემდეგ სოფელში დაუტალეს ექვსი გომური, სადაც სოფლები ცხოვრებდნენ (აქვე უნდა მოვიხსენიოთ, რომ არც დიდებული ილია ქავჭავაძე და არც სტაროსელსკი გლახებს ნებას არ აძლევდნენ ზეზე სადგომის აგებას) და ჯარი იქ მოათავსეს. კაპიტანი კი მღვდლისას დაბინავდა. არც სანოვაგე მიცა სტაროსელსკიმ ჯარს. შემდეგ სოფლებებმა ერთი ხარი აჩუქეს ჯარს შემდეგი სიტყვებით: „ერთ ხარს გაძლევთ ისე როგორც სტუმრებს, მხოლოდ არ იფიქროთ რომ ეს შიშით მოგვდის, ჩვენზედ არავითარი შიშა აღარ მოქმედობს“. შემდეგ თივა და ქერი მოითხოვეს, მთელი სოფლები შემოიარეს ვერსად იშოვეს. ბოლოს გამოირკვა, რომ გლახები იანვარს აქეთ ნაყილით იკვებებიან, როგორც თითონ ისე თავიანთ საქონელიც. ამავე დროს ბატონების ბელები სასვეა ჭირნახულით და მინდორ-საბძელი თივა ბზით. იქვე ახლოს იდგა 8 წლის ბიჭი. ერთმა ქართველმა ჯარის კაცმა კითხა ბიჭს, თქვენ ქერი არა გაქვთო? არა მიუგო ბიჭმა. მაშ რა უყავითო? კითხა ჯარის კაცმა. „მამაცემმა ცოტა ცვენსა მაიტანა და ბევლი აგე იქ წაიღო“. მიაშვირა თითი ი. ქავჭავაძის ბელებს. ბოლოს იძულებული გახდნენ თივა სტაროსელსკიდან წამოეღოთ ჯარის კაცებს ძალით. გამოვარდა სტაროსელსკი რევოლვერით ხელში, დაერია სალდათებს, გარეკა წყალზე მისული სალდათები, წერაქვით დაანგრია წყარო, და აღარ უშვებდა ჯარის კაცებს. მე ეგზეკუტია სხვანაირათ მესმისო, სუყველაფერი გლახებს უნდა მოატანიოთ, აქედან წყალს არ

მოგცემო, წყალი შორიდან ზურგით აზიდინეთ გლეხებს, ტყავი გააძეო რომ დამმორჩილდნენო. შემდეგ დაერია თავისთვის მდგომ გლეხებს რევოლუციით. დაუწყო უშვერის სიტყვებით გინება; ესროლა ზაქარა ტუხასძე მოძღვარიშვილს, საბა ბიჩნაგოურს, მისა გზირიშვილს ს. გურამიანთ კარის ნაცვალს დაადგა ღულა გულზე და დაუყვირა: ქუდი მომიხადე, ბატონო დამიძახე, რომ მოკვდე ისევ შენი ბატონი ვარო და ხალხიც ისევ გამოძირევე საქმეზეო. ამან უთხრა 6 მარტს აქეთ, რაც ჩვენ ერთობაზე გავიფიციენით, ჩვენ ბატონები აღარა გვყავს და ისე მოკვდები, რომ ველარ ედირსო ბატონის დაძახებასო. ამ დროს მოეშველენ სხვა გლეხები და წაართვეს ხელიდან სასიკვდილოთ გამზადებული გზირიშვილი. მერე ილიკო გელაძეს ორჯერ ესროლა ლეოპოლიტო. შემდეგ წყლიდან პატარა ლიტრით წყალს ავსებდა 7 წლის პატარა გოგო მართა ბიჩნაგაური იმას გამოეკიდა რევოლუციით. საცოდავი ბავშვი გულ განეთქილი წივილ-კივილით გაიქცა სახლისკენ. მერე შიშით აგათ გახდა. ყველა ამას რაც ზევით ჩამოთვლილია თავისი თვლით უყურებდა კაპიტანი როტისა ნიკოლოზ თვედროსძე კადურინი. ამავე როტის ფელდფებელი კოსტრაკოვი, თფილისის გუბერნიის დუშეთის მაზრის სამმართველოს საერობო დარაჯი კირიკაშვილი, და მთელი ჯარი, რაც შეუძლიანთ დაამოწმონ. ერთი რამ მაკვირვებს ბატონილია ქაჭკვაძისა და ამას ვერ შევირგებია, რას ნიშნავს ეს მისი სიტყვები:

— მესმის, მესმის სხვატრეფი ხალხთ ბოროტების ხმა მტრეფვისა! სამართლის ხმა ქვეყნათა ქუქს დასათრეუნათ მონათბისა.

ადმიტაცებს ხალხე ეს ხმა და აღმიგზნებს იმედს გულში, დმერთო, დმერთო, ეს ხმა ტუბილი გამაგანე ჩემს მამულში!

თუ კი ეს დიდებული სიტყვები 1860 წელს ი. ქავჭავაძისგან ნამდვილის გულით იყო ნათქვამი, ახლა, როცა ნატურა აუსრულდა, ეს ტუბილი და უძღვევლი ხმა გაიგონა თავის მამულში, ამ ხმას ხიშტიბით და ჯარით რატომ მიეგება? აინამდვილი და მართალი გულის ნატურა მამულის და მოძმის საკეთილ დღეოთ ასეთი უნდა, როგორც ცოდნია ი. ქავჭავაძეს. ილიასთანა გულწრფელ მამულიშვილებს მომავალშიაც ბევრს ვნახავთ. ზემოთ აღნიშნულ ამბების შემდეგ რაზმის უფროსმა დაიბარა დუშეთის მაზრის უფროსი რომელიც მოვიდა 3 აპრილს კვირას საგურამოში ბოქაულითურთ. მაზრის უფროსმა შეყარა მთელი საგურამოს გლეხ კაცობა და კითხა: რათ „ბუნტობთო“? ხალხმა მიუგო: ბუნტობით ჩვენ არა ვბუნტობთ და რაც გვინდა იმას შენ ვერ აგვისრულებო.— აი ბაქონებმა გაჩუქეს მამულები, ხვალე მოვა მომრიგებელი შუამავალი და კამისია და ჩაგაბარებთ მამულებსო: მოდით და ახლა პოლიში მოიხადეთ სტარასელსკისთან და შერიგდითო. მოიყვანეს სტარასელსკიც. გლეხებმა უთხრეს: ჩვენს გაჭირვებას მაგინთანა ნაჩუქარი მოწყალეობა არაფერს უშველის. გარდა ამისა ასე ნაჩუქარს ისევ მალე წავგვართმევენ.— ვინ წავგართმევენ?— კითხა მაზრის უფროსმა. ვინა და ჩვენი მტრებიო, — მიუგეს გლეხებმა. მაშ რა გინდათ?— კითხა უფროსმა. რაც მთელ-რუსეთის შუშა ხალხს უნდა, ჩვენც ის გვინდა. ჩვენს მოთხოვნებებს გაზებით გაიგებთ თუ აგრე გესიამოვნებათ.— მითხარით თქვენი გაჭირვება ყველაფერს აგვისრულდებოთ რომ გვეღებები, თუ კი ასეთი გული გეწოთ ჩვენზე, — უთხრა ხალხმა მაზრის უფროსს, — გუშინ რომ გავყვეტას გვიპირებდა გვი სტარასელსკი და აფიცერი თავისი ჯარით უყურებდა არხენით, რატომ არ დაიჭირეს და არ დაატუსაღეს, იმანაც ხომ წესიერება დაარღვია და ჯარი წესიერების დასაცველათ არის მოსული. ეგ ამბავი, რომ ჩვენ ჩაკვდინა ციშიბოს იქით გავაცილებდით, გივის ამ ნაირ ცელქობას კი აფიცრება ვერ შეგება. ახლა მაინც არ აიხელთ თვალებს, რომ თქვენ ყველანი ერთი ყოფილხართ და ჩვენ გერეხები კი თქვენ თვალში არაფერი. დღეს სადილათ, გივისთან წახვალ და რასაკვირველია ხათრს არაფერში გაუტყნა. მართლაც სადილათ მაზრის უფროსი ამალითურთ სტარასელსკის კართან მიბძანდა. დაბრუნებულმა გლეხებმა კრება მოახდინეს, რომელზედაც

ხელმეორეთ შეფიცეს ერთმანეთს ერთობა უკანაწელი სისხლის წვეთამდე. აქვე არ შემოძლიან დიდის მწუხარებით არ აენიშნო საგურამოს ზოგიერთა „ჩვენი, დროის გმირების“ სამსახურა ხალხის საწინააღმდეგოთ. ა. გედელიანიშვილი სამაგალითო პოლიციელია კარგათ ხელმძღვანელობდა გივის. ყოველსავე არა საკადრის ზომებს ხმარობს ერთი ან ორი საფეხური მალა აკოცდეს. წინამძღვრიანთ კარის მღვდელმაც ა. ჯალიაშვილმა კარგათ დაიმსახურა ხალხის ყურადღება. 20 მარტს, როდესაც გაღმა გამოღმა საზოგადოება ერთათ უნდა შეყრილიყო წინ გადუღდა ხალხს და დაუწყო ქაღაგება არ შეყრილიყვნენ ერთათ. შემდეგ მერე რო ვერაფერს გახდა ხალხს მიძახა დაცინვით: სეკრეტარი კი ვიცი ვინც გეყოლებას, აგრამ „პრედსედატელსაც“ გავიგებთ. მხოლოთ გაუფთხილდით ორივეს ყვავმა არ მოგტაცოთ. ამას არც გურამიანთ კარის მღვდელი მამა ელიევი ჩამორჩა უკან. მწერალი რატიშვილი ხომ ცნობილია როგორც მოსე მწერალი და როგორც სანაქებო მამებარი, რაც მამასახლისის-თვინაც უსწავლებია.

3. 6.

წერილი რედაქციის მიმართ.

ბატონო რედაქტორო! შემოჩილესათ გთხოვ ამ ჩემ წერილს ადგილი დაუთმოთ თქვენი გაზეთის ფურცლებზე. ამას წინათ გაზეთ „ივერიაში“ მე მოვათავსე წერილი, რომელშიაც ვამტკიცებდი, რომ გურიაში არსებულ მღელვარების ერთ-ერთ მიზეზათ ადგილობრივ პოლიციელების თავგასულობა უნდა მივიჩნიოთ მეთქი და მომყავდა რამდენიმე ფაქტი ამ აზრის დასამტკიცებლათ. მე მეგონა, რომ პოლიციელები ყურადღებას მიაქცევდენ ჩემ წერილს, და სამართალში გამოიწვევდენ, მაგრამ მთლიანად აღარ გამართლდა. ისინი დღემდის ხმას არ იღებენ. რის ნიშანია ეს დუმილი, თქვენ კარგათ მიხვდებით. ახლა მე მსურს ერთხელ კიდევ ვცადო, ბეჭდითი სიტყვის შემწეობით, მათ შესახებ ჩემი აზრის გამოთქმა და კიდევ დავსახელო რამდენიმე ფაქტი იმათი მოქმედების დასახასიათებლათ.

1) რამდენიმე წლის წინათ სოფ. ჯუმათის მემამულეს ბორის პოდკოლზინს თავს დაესხნ და გაცარცვეს. დამნაშავეები პოლიციამ ვერ აღმოაჩინა და დაავალა საზოგადოებას გაცარცველისათვის ზარალი ეზღო. მიმართეს ჩვეულებრივ ზომას და, კარგათ თუ ავით, გადახდევინეს საზოგადოებას 3000 მანეთი. მაგრამ მაგარი ის არის, რომ ამ სამი ათასი მანეთიდან თვით დაზარალებულს მესამედი არგუნეს, დანარჩენი 2000 მანეთი კი თვითონ პოლიციელებმა გაიყვეს. პოლიციელები ამითაც არ დაკმაყოფილდენ და იქამდის ვათამამდენ, რომ ერთხელ გაყვლეფა ხალხის არ იკმარეს. იმავე გადასახადის სახით რამდენიმეჯერ გაიმეორეს იგივე ოპერაცია და პოდკოლზინის ზარალის საზღავათ ფულის კრეფა ჩვეულებათ აქცოეს. ამას მე ვაღიარებ და შემოძლია დავამტკიცო კიდევ, სადაც ჯერ-არს.

2) ოზურგეთის პოლიციის მოხერხებით გასულ წელს გურიაში აჩენეს მრავალი ყანები, რომლებშიაც „ავ თვალს არ ჩაეხედებოდა“. მე შემოძლია დავამტკიცო, რომ ყანებს ჩენდენ პოლიციის აგენტები და დარაჯები (სტრაჟნიკები). თვით მე მომიცელეს ყანა და უტყუარი საბუთები მაქვს იმის დასამტკიცებელი, რომ ეს პოლიციის ჩინოვნიკმა და აგენტებმა ჩაიდინეს. რა მიზანი ქონდა პოლიციას, ყანას რომ აჩენინებდა, — იკითხავთ თქვენ. პოლიციას აზრათ ქონდა ყანების აჩენა გაფიცულ გლეხებისათვის მიეწერა და სოფლებისთვის გადაეხდევინებინა მოცულული ყანის საფასი სწორეთ იმ წესით, რა წესითაც პოდკოლზინის ზარალი გადახდევინა.

3) გასულ წელს ადგილობრივმა პოლიციამ რამოდენიმე კაცი დაიჭირა და სოფელს წინადადება მიცა ამ პირების შესახებ განაჩენი დაერდენათ, რომ ისინი ადმინისტრაციული წესით გადაესახლებიათ. მაგრამ ამ ზომით მანე პირების მოშორება კი არ ქონდათ მხედველობაში. სრულებითაც არა, პოლიციელებმა ამ პირებს ქრთამი გამოართვეს, სოფლის განაჩენი ვითომდა რაღაც ფორმალური წესის აუსრულებლობის გამო მოსვენ და საქმე ასე დააბლოგვეს. ასეთი ამბავი, რა თქმა უნდა, მეზობლობაში იწვევს შურსა და მტრობას.

4) დასასრულ ოზურგეთის პოლიციამ აი რა ხერხს მიმართა გასულ წელს სასტიკი ზომების გასამართლებლათ: ოზურგეთში დაიბარეს მამასახლისები და კერძო პირები და განუცხადეს, რომ მათხარები და სხვა ამ ნაირი საშვალეა გლეხების დასამწვიდებლათ, გუბერნატორს მემამულეებმა უჩიეს და პოლიცია მხოლოდ მთავრობის ბძანებით როზგავს და აწამებს მათ, თორემ თვითონ არაფერ შუაში არ არისთ. ამით მან, რასაკვირველია, კიდევ უფრო გაამწვა უიმისოთაც გამწვავე-ბული განწყობილება გლეხებსა და მემამულეებს შორის.

მე შემეძლო მთელი გაზეთი ამეჭრელებია ასეთი ფაქტებით, მბრა რაც ვთქვი, ისიც საკმარისია. ვიმეორებ, მე მზათა ვარ პასუხი ვავო სამართლის წინაშე ყველაფერში, რაც ვალიარე და თუ ამ წერილსაც არ მიაქცევენ ყურადღებას, იმ შემთხვევაში, ეს წერილი აშკარათ დაუმტკიცებს ყველას ჩემი სიტყვების ტეშმარტებას.

შელქისედექ მახარადე.

რედ.-კამოტ. ი. ჰ. რასტომსვიდი.

На годъ съ дост. и перес. **5** р. открыта подписка на 1905 годъ **IV** годъ изда- на издаваемый безъ предварительной **ц** цензуры ния. еженедельный общедоступный журналъ **ЮРИСТЪ**

РАЗСРОЧКА ДОПУСКАЕТЯ: при подпискѣ 2 р., 1 Марта 2 р. и 1 Юня 1 р.

Подписка принимается въ Конторѣ «Юриста», С.-Петербургъ Фонтанка, 86, и во всѣхъ книжныхъ магазинахъ.

Подписчики „Юриста“ въ теченіе 1905 года получаютъ:

- 52 №№ ЖУРНАЛА, выходящаго еженедельно по воскреснымъ днямъ и
- 2) **6** книгъ законовъ гражданскихъ съ коммент. **6** (Сводъ зак. т. X ч. I изд. 1900 г.). Сост. Прив.-доц. С.-П. Унив. и Тов. Об.-Пр. Пр. Сен. И. М. Тютрюмовъ. Первый опытъ разъясненія законовъ гражд., согласно мнѣніямъ научныхъ авторитетовъ и разъясненіямъ Правит. Сената.
- 7 бесплатныхъ приложо- ній книгами: **7**
- 1) СБОРНИКЪ Англійск. Судебныхъ процессовъ.

„Юристъ“ ставитъ себѣ задачей помогать нашей читающей публикѣ, мало знакомой съ законами, разбираться въ вопросахъ права. Поэтому онъ посвящаетъ свои страницы изложенію въ общедоступной литературной формѣ дѣйствующихъ законовъ и основныхъ правовыхъ понятій Критикою всего отжившаго и обетшалаго, защитою права и справедливости журналъ надѣется примкнуть къ славной работѣ созиданія культурнаго величія Россіи. „Юристъ“, освобожденный отъ предварительной цензуры, получилъ возможность высказываться болѣе свободно по всѣмъ вопросамъ, входящимъ въ его программу, и эту возможность редакція постарается использовать, чутко отзываясь на всѣ явленія, волнующія и нынѣ особенно глубоко захватывающія правовые интересы общества. Считаая правильное разрѣшеніе юридическихъ казусовъ, возникающихъ въ личной жизни читателей, однимъ изъ лучшихъ средствъ распространенія юридическихъ знаній и развитія истиннаго правосознанія, редакція по прежнему посвящаетъ особое вниманіе тщательному составленію отвѣтовъ на правовые вопросы подписчиковъ.

ВЪ ЖУРНАЛЪ ПРИНИМАЮТЪ УЧАСТІЕ: С. А. Андреевскій, Л. А. Базуновъ, С. М. Барацъ, В. В. Беренштамъ, А. Л. Волинскій, А. С. Гольденвейзеръ, М. Л. Гольдштейнъ, И. М. Гордонъ, О. О. Грузенбергъ, В. И. Добровольскій, В. М. Дорошевичъ, Д. А. Дриль, Н. П. Дружининъ, Л. О. Зайденманъ, А. Д. Коротневъ, М. И. Кулишеръ, Б. Ф. Кутыловскій, Л. А. Куперникъ, А. Д. Ледвицкій, А. А. Леонтьевъ, А. А. Лукашевичъ, В. А. Маклаковъ, М. С. Маргулиесъ, П. И. Мельниковъ, П. Г. Мироновъ, М. Г. Оршанскій, С. А. Муромцевъ, М. И. Мышъ, Н. Я. Новомбергскій, А. Я. Пассоверъ, Н. Б. Поляновъ, Г. О. Розенцвейгъ, А. Д. Самуильсонъ, А. Н. Турчаниновъ, И. М. Тютрюмовъ, А. М. Тютрюмовъ, Ф. А. Червинскій, А. А. Яблоновскій и др.

Издатель: Прис. Пов. Н. В. Поляновъ.
Редакторы: { Прис. Пов. Н. П. Карабчевскій, Пр. Пов. Л. Д. Ляховецкій.

Открыта подписка на 1905 годъ на ежемѣсячный журналъ искусства, литературы и общественной жизни **ПРАВДА** ИЗДАНІЯ ГОДЪ 2-й.

Съ первыхъ книгъ начнется печатаніе рассказовъ: *Леониды Андреева*—„Царь“. *Ивана Бунина*—„Бѣлая смерть“. *Максима Горькаго*—„Жестокіе“. *Евгенія Чирикова*—„Марька изъ Ямъ“. *Семена Юшкевича*—„Усталость“ и др.

Вышла февральская книга.

- СОДЕРЖАНІЕ: 1. *Ив. Бунинъ*—Кайнъ. Мистера Байрона. Переводъ съ англійскаго. 2. *Евг. Чириковъ*—Марька изъ Ямъ. Повѣсть (продолженіе). 3. *А. Писарева*.—Счастье. 4. *Танъ*.—Стихотвореніе. 5. *А. Насимовичъ*.—Поспѣловъ (набросокъ). 6. *Л. Василевскій*.—Могила Эсфири в Мардохея. (Стихи). 7. *Октавъ Мирбо*.—Въ убѣжищѣ Богородицы 36 Скорбей. (Изъ „Дневника Горничной“). Пер. съ французскаго С. Петрашъ. 8. *М. Конопницкая*.—Милосердіе общины. (Переводъ съ польскаго). 9. *А. Финтъ*.—Теорія средствъ существованія (окончаніе). 10. *А. Дивильковскій*.—Максимъ Горькій. (Критическій очеркъ). 11. *А. Чеботаревская*.—Великій переворотъ во французскомъ искусствѣ XIX вѣка. (Съ иллюстраціями). 12. *Библиографическія замѣтки: В. Щерба*.—Головачевъ. Россія на Дальнемъ Востокѣ.—*Ал. Шенскій*.—Пѣвецъ гражданской скорби. (Избранныя стихотворенія Р. Патканьяна).—*Г. К.*.—Бретъ Гартъ. Калифорнійскіе рассказы.—Списокъ книгъ, поступившихъ въ редакцію. 13. *А. Ковровъ*.—Нѣмецкая прислуга. (Оковчаніе). 14. *Мих. Ольгинъ*.—По поводу президентскихъ выборовъ въ Сѣверо-Американскихъ Соединенныхъ штатахъ. (Окончаніе). 15. *А. Луначарскій*.—Осенній салонъ въ Парижѣ. 16. *Е. С.*—*Иностранное обозрѣніе*: Русскія событія и европейское общественное мнѣніе. Стачка 220.000 углекоповъ въ русскомъ бассейнѣ. 17. *В. С. Никольскій*.—Письмо въ редакцію. 18. *Б. У.*—По поводу женскихъ техническихъ курсовъ въ Москвѣ. (Письмо въ редакцію). 19. *Бродяга*.—Журнальная хроника. 20. *Другъ*.—Мелькая земская единица въ Самарскомъ Земствѣ. (Письмо изъ Самарской губерніи). 21. Отъ конторы журнала. 22. *Теодоръ Бееръ*.—Мировоззрѣніе одного современнаго естествоиспытателя. (Некритическій рефератъ сочиненія Э. Маха „Анализъ ощущеній“).—Пер. съ Нѣмецкаго Г. Котляра. 23. Объявленія.

ЦѢНА ФЕВРАЛЬСКОЙ КНИГИ 1 РУБЛЬ.

Январская книга вся израсходована: подписавшіеся послѣ 31 января получаютъ изъ состава январской книги тѣ статьи (ок. 100 страницъ), коихъ предложенія слѣдуютъ въ дальнѣйшихъ книгахъ, начиная съ февральской: взаменъ же остальной части январской книги новымъ подписчикамъ предлагается получить или любую изъ послѣднихъ книгъ „правды“ за 1904 годъ, или скидку въ 50 коп. съ подписной цѣны, съ пересылкой того и другого за счесть конторы журнала.

Желающимъ высылаются бесплатно: Указатель статей 1904 года и подробныя объявленія.

Пробный номеръ за 1904 г. высылается за 30 коп. (деньгами или марками).

Условія подписки: Годъ—8 р. (безъ дост.—7 р. 50 к.), полгода—4 руб., 3 мѣс.—2 р. Годовымъ подписчикамъ—разсрочка.

Оставшіеся въ небольшомъ количествѣ комплекты журнала за 1904 годъ продаются по 9 руб. (съ пересылкой).

Адресъ редакціи: Москва, Кудрино, 1, 18; Конторы—Неглинная, ред.-изд. Вал. Козневниковъ.